

Képek tára Pannóniában

Rippl-Rónai Ödön a múzeumalapító

„Azok az igazi koldusok, akik a művészetet nem tudják élvezni. Mert az éhezőknek ételt lehet adni, hajléktalannak hajlékot, de akinek a lelke üres, azon nem segíthet senki. A lélekben hajléktalanul, éhezve járhat az élet útjain az idők végezetéig.”

Rippl-Rónai Ödön

1912-ben a Kaposvár, Fő utca 54. számú ház falán ez a feliratú tábla állt: Rónai (Rippl) Ödön Magán Múzeuma. Az oda belépők kaptak egy nyomtatott cédulát a fent idézett szöveggel. Az egyik szál ez lesz, amely visszavezet a Rippl-Rónai Múzeum keletkezéséhez. A másik szál a Somogy Megyei Múzeum Egyesület története.

Somogy megye muzeális képgyűjteményének létrejöttét kutatva, elsőként a Somogy megyei Múzeum Egyesület művészettörténeti irányú tevékenységét tekintjük át. Az 1909. január 31-i alakuló ülésen „elhatározták, hogy megkezdik a vásárlásos tárggyűjtést is, különösen néprajzi és népművészeti anyagból”. Képzőművészetről sokáig nem esett szó a dokumentumokban. Az olvasóink számára az alábbiak során kirajzolódik majd egy közkeletű elképzelés arról, hogy mit tartottak „múzeumba valóknak” a festmények közül. – Azokat a műveket, amelyek már „kiállták az idők próbáját”. A kortárs művészek képeiről, különösen a vitatott modernekről, nem tudták eldönteni, hogy értékes, vagy nem. Nem értettek ahhoz, hogy rögtön meglassák az értékes és nem értékes közti különbséget, mint a jó érzékű műgyűjtők. Az olyan egyesületnek, mint a somogyvármegyei, kellett a történelmi távlat segítése. Az egyesület elnökének, gróf Somssich Gézának volt festészeti érdeklődése. 1909-től 1928-ig elnökölt a múzeum egyesület élén. Nyitott volt a Franciaországból hazatelepült Rippl-Rónai modern művészet melletti agitálása iránt. Rippl egyébként a negyvenfős egyesületi választmány tagja lett. Köztük volt Dr. Gulyás Gyula tanfőfelügyelő, a hagyományossá vált karácsonyi tárlat szervezője, maga is kortárs, de tradíciókhoz hű alkotók műgyűjtője. Például az ő általa rendezett 1908-i „Somogyi művészek kiállításán” Rippl, Vaszary, Bosznay, Kunffy, Unghegy, Olofson, Galimberti, Szentés, Kopits és Ihrig szerepeltek. A múzeumi gyűjtés számára egy ilyen kiállításnak sajnos nem volt hozadéka. Az adományozások, ajándékok mozdították meg a tehetetlen állapotot. A ránk maradt műveket a művészileg nem értékes, hanem a helytörténetileg becses kategóriába sorolhatjuk. Kopits János (1872–1944) helybéli pályakezdő festő és a Kossuth szobor alkotója 15 db-os sorozatot festett Kaposvár belvárosáról, az 1890 körüli városképről. Ez fémjelzi az első tíz év szerzeményeit. A második tíz évben váratlanul bekövetkezett gyarapodás története lesz e fejezet fő témája. Kész múzeum hullott a meglepett civil testület ölébe úgy, hogy az 1921-es gazdagodással nem tudták, mit kell kezdeni. Nagyon lassan nőttek hozzá a feladathoz. Mielőtt ismertetnénk a lényeg szerinti múzeumalapítást, egy példával jellemezzük a Múzeum Egyesület gyűjtő módszerét. Kezünkbe került az egyesület felbuzdult hangú levele Bacskay Béla (1860–1938) Kaposváron élő festőművészhez. Az akadémikus stílust képviselő Bacskay vált Rippl-Rónai ellenlábasává a modern festészet kaposvári ellenzői oldalán. A hívei ezt írták:

Bacskay Béla: Maár Gyula
Somogyvármegye alispánja, 1901
A Megyei Levéltár adománya

Kopits János: A mai Kossuth tér a régi
Városháza egy részével
és a Bárány Vendéglővel, 1890 körül

Mester!

Somogyvármegye mindenkor számon tartotta, s méltányolta kiváló művészeinek tevékenységét. Tisztelt Mester Somogyvármegyében a festészet terén jeles műveket alkotott, amelyek biztosítják nevének a művészet terén való fennmaradását, s méltán kiváltják egyénisége értékének tiszteletét, s megbecsülését. Ezen érzés sugallta egyesületünk közgyűlésének azon elhatározását, hogy felkéri tisztelt Mestert, szíveskedjék a Somogy megyei Múzeum részére saját arcképét megfesteni, s azt a többi országos, sőt világhírű művészek arcképei közé való elhelyezés végett oda adományozni. Múzeumunkban tisztelt Mester arcképét kegyelettel fogjuk megőrizni.

*Fogadja mélyen tisztelt Mester kiváló nagyrabecsülésünk őszinte kifejezését.
Kaposvár 1931. november hó 18.*

Tallián Andor t. elnök Gönczi Ferenc ügyvezető igazgató

Kopits János: Az Esterházi féle ház a Fő utcán, 1890 körül

A tiszteletreméltó múzeumi egyesületi közgyűlés minősítésével szemben, az utókor képviselőivel összhangban azt látjuk, hogy Bacskay Béla nem szerzett magának hírnevet a város határán túl. Az arcképcsarnok nemes gondolatából nem valósult meg semmi. Egyébként Rippl-Rónai nem kapott hasonló tartalmú levelet. Bizonyára azért, mert Kaposvár világhírű festőművésze, Rippl-Rónai József (1861–1927) már nem élt. A levél megfogalmazásakor, 1931-ben a múzeum egyesület már birtokolta Rippl-Rónai Ödön ezer darabot kitevő képgyűjteményét. A napirenden álló, múzeumot is magába foglalt kultúrpalota tervének reményében nemcsak ez a levél született. Arra kérték a leghíresebb művészeket, Vaszary Jánost, Iványi Grünwald Bélát, Kunffy Lajost, hogy egy-egy szobára való festményt adományozzanak. A kérést egyedül Kunffy teljesítette. A kevés pénzből is megejthető műtárgyvásárlás koncepcióját Rippl-Rónai Ödön fogalmazta meg végrendeletében:

Köteles a megye a gyűjteményt /évenként/ legalább 5000 K. értékű képpel gyarapítani, mely képek minden alkalommal olyan fiatal magyar festőművésztől szerzendők be, akik még a gyűjteményben nincsenek képviselve. /.../”

A kedvezményezett Somogyvármegyei Múzeum Egyesület közgyűlése bár megszavazta, de nem gyakorolta a végakaratot. A végrendelet iránti tisztelet hiánya végső soron oda vezet, hogy az adományozó nem az ő köreiknek megfelelő magasabb rangon állt. Nem bíztak egy vasutas művészeti ízlésében. Ez a körülmény erősen kihatott a műgyűjtemény sorsára, mert meg kellett küzdenie, ki kellett állnia a befogadás kálváriáját. Jellemző magyar történet a miénk.

Az állami múzeumi gyűjtemények kialakulásában rendszerint találunk egy, vagy több magán személytől származó hagyatékot, egy kifinomult ízlésű főúr gazdag műkincs állományát, amely a meghatározó jelentőségű alapokat megteremtette. Például az Esterházy hercegi gyűjtemény 1870-ben történt megvásárlása hívta életre az Országos Képtárat, a Szépművészeti Múzeum elődjét. A XX. századi múzeumalapítók nem hercegek. A kiegyezést követő évtizedek gazdasági növekedése a polgári-értelmiségi réteg addig nem tapasztalt gazdagodását eredményezte. A gyors vagyonosodás elsősorban az anyagi gyarapodással párhuzamosan nemesi

Kopits János: Megyeháza – ma Múzeum, 1890 körül

rangra is emelkedő zsidó nagypolgárságot jellemezte. A legjelentősebb műgyűjtemények anyagi alapjait szinte kivétel nélkül a kereskedelem – dohány, cukor, szén –, a banki tevékenység és az ipari termelésben való részvétel teremtette meg. Az egyik legjelentősebb, Nemes Marcell (1866–1930), történetünk főszereplőjének példaképe, szénkereskedő volt. A pályafutása csúcspontján magyar nábobként emlegették és ifjan egy pesti kávéházban próbált pénzt keresni dalénekesként. Később szén- és faárkereskedéssel foglalkozott, közben egy ideig alkusz volt egy gabonabizományi cégnél, majd belevált a tőzsdézésbe. 1904-től rendszeresen vásárolt festményeket. A gyűjtőként és mecénásként egyre több múzeummal igyekezett szoros kapcsolatot kiépíteni; különösen szoros szálak fűzték például a Szépművészeti Múzeumhoz. Nemes élete során számos nagy értékű remekművet adományozott magyar és külföldi múzeumoknak, a Szépművészeti Múzeumnak közel negyven képet, köztük El Greco Bűnbánó Madonnáját. Ő volt Rippl-Rónai József első gyűjtője. Kiváló műgyűjtő volt még Kohner Adolf (1865–1937). Családjának anyagi karrierje a tollkereskedelemtől indult, de később jelentős földbirtokok, vegyipari vállalkozások és bankház működtetése is hozzájárult gazdagodásához. I. Ferenc József 1912-ben bárói ranggal jutalmazta. Gyűjteményében a francia orientáció okán – többek között egy korai, Pierre Bonnardról készített arcképpel Rippl-Rónai is szerepelt.

Somogy megyében hasonló nagyságrendű műgyűjtő, múzeumpártoló nem akadt. A Múzeum Egyesület 1910 körül sikertelen kimenetelű tárgyalást folytatott az úgynevezett Csépán-féle gyűjtemény megszerzéséért, a benne lévő nagyszámú 18–19. századi festményekért és iparművészeti tárgyakért. Az egész ügyről ennél többet nem tudunk. A megye földbirtokosai közt gróf Somssich Géza (1866–1929), mint vármegyei tisztségviselő is támogatta a képzőművészetet, a múzeumépítés ügyét,

Kopits János: Régi gimnázium Kaposvárott, 1890 körül

Rippl-Rónai Ödön, 1895 körül

továbbá személyes barátként, egykori gimnáziumi osztálytársként Rippl-Rónai József helybéli érvényesülésében is segédkezett. Rippl-Rónai hazai mentort keresve, sorra látogatta a földbirtokosokat. Bárdudvarnokon, Goszthony Mihályék szívesen látták őt, mert Mária leányuk festőnek készült.

Somogy tehetős embereinek körében nem volt divat a képzőművészeti mecenatúra. A szépirodalomnak viszont jelentős bázisa volt. A festmény iránti igény jobbra a közéleti vezetők és a módos családok arcképeire szorítkozott, amelyet két ide honosodott festő hullámzó színvonalú működése sikeresen kielégített. Az olasz arcképfestő Luigi Galimberti 1881-ben telepedett le Kaposváron. Mindjárt megfestette a városi panorámát. Rövidesen felhagyott a festészettel, mert nem volt rá lakossági igény. Bacskay Béla 1892-ben jött a városba és a hivatalos körök, a megye és város földbirtokosainak megrendeléseiből élt. Élete végén a Cseri városrész szegényházába került. Utcát sem neveztek el róla.

Az autonóm művészi kép kínálata a karácsonyi tárlatok nyomán kezdődött 1904-től 1908-ig minden évben az újonnan épített Anna utcai elemi iskolában. A helyi újság megírta, ha valaki képet vásárolt. 1905. decemberében Rippl-Rónai önálló kiállítást rendezett Kaposváron. Azt mondhatjuk, hogy a század eleji Magyarországon Kaposváron művészeti közélet zajlott. A más városokhoz képest kivételezett közönység találkozhatott a tradicionális- és a legmodernebb stílus irányzattal egyaránt. Nagyon lényeges a zsidó polgárság körében megindult fejlődés. Kunffy Adolfot (1838–1934) megnevezhetjük, mint mecénást. Hangyaszorgalmú földbérlő-gazdálkodással lett földbirtokos és új nemes. Fiatal korában Itáliában volt katona Garibaldi seregében. Ott figyelt fel arra, hogy a múzeumokban őrzött képzőművészeti kincsek meghatározó szerepet visznek az ébredő nemzeti tudat számára. Tanítással nem kevés tőkét fektetett festőművésszé vált fiába. Ezer holdas somogytúri földbirtokot adott számára, hogy ne érhesse a művészeket gyakran kísértő nélkülözés. Nincs hasonló ember Somogyban, aki annyit áldozott a művészetre, mint ő. Megérhette, hogy fiának, Kunffy Lajosnak a festménye nagy múzeumok falára került. A kaposvári Fleiner Móríczy ügyvéd és felesége szívélyes viszonyban állt Rippl-Rónai Józseffel és Ödönnel. Keresték, támogatták a tehetséges fiatalokat, például Bernáth Aurélt és Balázs Jánost. Goitein Mór (sz. 1864.) kaposvári régiségkereskedő 1885-ben alapított üzletének kirakatában majdnem mindig volt egy Rippl-Rónai kép. Kozma Sándor (1896–1944), az iparművész Kozma Lajos testvére képerkedést nyitott a belvárosban a két világháború között.

Már a fejezet címben utaltunk rá, hogy Kaposvár büszkélkedhetik egy műgyűjtővel, egy nagylelkű adakozóval, aki műkincs vagyonát múzeum alapításra szánta. Az adományozási gesztus miatt ritka kaposvári egyéniség nem volt gazdag, s nem tartozott az előkelő társadalmi körbe. A város nagy művésze szülőtte, Rippl-Rónai József (1861–1927) festőművész testvéröccséről van szó, Rippl-Rónai Ödönről (1865–1921), aki foglalkozására nézve vasutas volt. Szembesülnie kellett azzal az előítélettel, hogy méltóságot és tekintélyt csak földbirtokkal lehet szerezni. Tetteit és szavait csak a címek előzetes bejelentése alapján veszik komolyan. A Magyar Állam Vasutak szerény bérezésű tisztii létráján araszolgotott előre a nyugdíjazásáig. Büszkén viselte az egyenruhát, de méltóképpen egy fehér kalapos, civil arcképe maradt meg az utókor számára. Az arckép egy Rippl-Rónai festmény, amely emblémaként szerepel a Fő utcai múzeum épület bejáratánál, mert az a festmény – gyűjteményéből rendezett kiállítást reklámozza. A plakáton is látható az új státuszú modern kaposvári polgár: a műgyűjtő – múzeum alapító.

Rippl-Rónai József kaposvári polgárokról festett arcképei az új, általa minősített elitet mutatják be. Roboz István író és lapszerkesztő, gr. Somssich Géza és felesége, Kunffy Lajos és felesége, Csukly Károly jegyző és felesége, Ullmann doktor és családja, Holló ügyvéd és családja, Halvax ügyvéd és családja, Darnay vaskereskedő. Róluk és másokról is festmények, de Wolf tanácsosról, Poór ügyvédéről, Langsfeld fényképészről barátian viccelődő rajzok születtek.

Rippl-Rónai Ödön civil leleményességét és egész magánéletét a műgyűjtői szenvedélyre fordította. A Fiume és Somogyaszaló vasúti közlekedési vonalon kiépült állomásokon kapott hosszabb-rövidebb ideig kinevezést. Mindenütt előtérbe került műgyűjtői volta. Fiumében írta 1906-ban az újság, hogy „Méltán műtárlatnak nevezhetnők a Germánia utza 44. szám alatt lévő képgyűjteményt, melynek Rónai Ödön, Rippl-Rónai Józsefnek, a jeles impresszionista festőnek öccse a tulajdonosa.” Jövedelméből csak korának, a XIX. század végének és a XX. század elején élt modern művészek képeire telt. A modern irányzatú festészet volt a gyűjtemény

Rippl-Rónai Ödön vasutas ruhában áll
bátyjával Rippl-Rónai Józseffel Fiumében,
1904 körül

profilja. Annakidején modern művészeti kollekciónak összeállításában csak a nagyon gazdag Nemes Marcell állt felette. Az új és szokatlan látáskultúrát megteremtő festményekhez olcsóbban hozzá lehetett jutni, mint a régebbi korok nagy mesterműveire. Rippl-Rónai József tanítgatta öccsét a festészet modern kori problémáira, azokra a stílus kérdésekre, amelyek őt, mint új utat teremtő festőművészt aktuálisan foglalkoztatták. A több, mint tíz évig Párizsban élő művész igyekezett bevonni a Kaposváron érte aggódó családját a szegénységet vállaló művész sorsba. Rászorult a hazaiak támogatására. Ödön élelmiszer csomagjai létalapul szolgáltak. A legújabb művészi törekvések, amelyet mesterétől, Munkácsytól elszakadva Rippl-Rónai művelt, csak Ödönben talált megértő figyelemre. A levelezésükben ma is tanulságos sorok olvashatók a művész és közönsége közti egymásra találás kérdéseiben. Az oktató, beszámoló levelekhez illusztrációként kis méretű, modern alkotások érkeztek Ödönnek. Nemcsak a testvértől, hanem a párizsi festő barátoktól is hozott képet számára a posta. Két alkalommal járt Ödön Párizsban. Összeismerkedett bátyja kollégáival, köztük egy Knowles nevű skót arisztokrata festővel.

„Avval te nem sokat törődjél, hogy mily műfajú dolgot küld neked Knowles. A fő az, hogy szép legyen. Meg lehetsz győződve, hogy sem én sem ő nem küldünk neked, különösen a legújabb idők fogva oly dolgokat, amelyek nem jellemeznék legszöbben a mi intentióinkat – természetesen ez legtöbbször azzal fog jární, hogy neked nem fog tetszeni, kivéve azt az esetet, ha gondolkodásban teljesen velünk tartasz. Egy szép foltot többre becsülve, mint egy nagy rossz képet!?” – írta a művész.

– Rippl-Rónai Ödön tehát egyenesen Párizsból kapta az új festői irányzatokról szóló iskolázást:

„Ezen művészek nevei előtted nem ismeretlenek – talán csak P. Cezanne-t (Szezán) nem ismered – hacsak a Revue Blanche-ban nem láttad sajátkezű arcképét? Öreg úr, a legrégebbi francia modern impresszionista és a legnagyobb mesterek egyike. Nekünk mintaképünk. Tavaly nyáron beszélgettem vele mintegy ½ órán át – igen érdekes – egyszerű nagyon szerény öreg úr. Panaszkodik, hogy nem tud elég jól festeni, még mindig nem érte el célját. A többiekől neked is van lythográfiaid – azt hiszem az országban csak neked van. Büszke lehetsz igazán oly sok szép dologra, amely körül vesz magányodban.”

Rippl-Rónai Ödön 1911-ben felmondta a vasúti szolgálatát, nyugdíjba ment. Minden idejét a művészetnek szentelte. A régiségek közti búvárkodás közben, nagy szerencsével olykor-olykor hozzájutott régi olasz és osztrák festményekhez. Például két Guercinohoz is, amelyek eladásával az új életszakaszt megkoronázó pénz állt rendelkezésére. Múzeuma érdekében tízezer koronáért vásárolta meg Kaposváron művész bátyjának Fő utcai házát. Az „enteriór képek” születésének színtere ugyanis az 1908-as Róma-villa megvételkor üressé vált. A műgyűjtő odaköltöztette a képeit, és a város művészeti közéletébe igyekezett beilleszkedni, mint múzeum tulajdonos. Nyomdai úton szerkesztett röplapot osztogatott a következő felirattal:

„Rónai (Rippl) Ödön Magán Múzeuma a szépművészetek ipar és népies művészet köréből. Kaposvár, Fő utca 54. szám.

Rónai (Rippl) Ödön műgyűjtő hat teremben elhelyezett hazai és külföldi festményeinek, szobrainak, szőnyeg- és antik bútorainak, nemkülönbén népművészeti faragványainak, kőedény, üveg, porcelán, hímzés és ötvös műtárgyainak betűsoros jegyzéke.”

1912-ben a Polgári Olvasókör elnökévé választották. A Turul Szálló kávéházában külön „művészasztalt” tartott fenn. Az új szellemi vezérek párizsi és pesti mintájára lefoglalt alkalmi „hivatalt”, ahol a festészet modern eszméit hirdette a kaposváriaknak. Ne magas röptű elméleti előadásokra gondoljunk, hanem a hallgatósághoz igazodó párbeszédre. Bernáth Aurél ifjú korában fültanúja és részese volt a tárgyalásoknak. Szerinte Ödön bácsi volt a kaposvári Szokratesz. Ha Rippl-Rónai József lejött a Róma-hegyről korzózni, betért öccse társaságába. Diskurálás közben a művész folyton dolgozott. Az éttermi szalvétára és a számla papírokra humoros szöveggel kísért rajzokat készített, azokkal követte a beszédtema alakulását. Az így született művekkel Ödön szabadon gazdálkodhatott. Maradtak ránk is Turul fejleces rajzok.

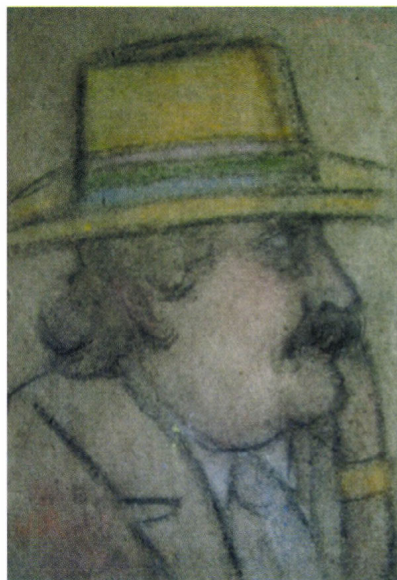
Amikor Ödön egymaga volt a társaság feje, ő készített pasztellrajzokat. Arról nyomban másodpéldányt csinált oly módon, hogy a porózus képre ráborított egy tiszta lapot és arra bizonyos mennyiségű pasztellt átnyomatott az előzőről. Bátyja stílusát követő kontúrozott arcképei jól visszaadták a modell karakterét, de a diletantizmus naiv vonása kiütközött.

Rippl-Rónai József: Ödön Öcsém, 1906

Rippl-Rónai József: Ödön öcsém a Turulban (Ződike miccsinál a Turulban), 1912 körül

Rippl-Rónai Ödön:
Rippl-Rónai József profilja, 1912 körül

Bernáth Aurél nagyszerű irodalmi emléket állított Ödön bácsinak az Így éltünk Pannoniában című önéletrajzi regényben. Elbeszélése szerint, a humor és az ugratás jellemezte a festészet korszerű kérdéseit érintő párbeszédet. *„Ödön bácsiban megvolt Sokratesnek az a világszép magatartása, hogy jártában-keltében, vagy a piaccon ültében terjessze gondolatait. De ahogy Sokratesnél a kételkedés felébresztése és így az igaz út keresése, úgy nála a modern művészet ügye és a szabadabb, görcsmentesebb életeszemének terjesztése volt a legfontosabb. Kaposvár és az akkori világ a „kis biztos”-ra, mint életeszemnyre volt beállítva, az egymástól való elzárkózásra és a közönyre. Ödön bácsi az ő közvetlenségével, derűjével és érdeklődésével ezt ostromolta elsőnek. Kisember létére talán azt példázta mindenekelőtt, hogy miként lehet valaki osztályfőlötti, de ugyanakkor egy a néppel, a hazával és Európával.”*

Bernáth Aurél ifjúkorában a festészettel való ismerkedést és a művészi pálya felé orientálódást Ödön bácsi közvetítésével szerezte meg Rippl-Rónai Józseftől. Az alábbi részlet az említett önéletrajzi regényből való. A könyv remek korrajz, kaposvári krónika az 1912 körüli időkből, Rippl-Rónai Ödön műgyűjtői tevékenységéről.

Bernáth Aurél: Így éltünk Pannoniában. 1956.

Ismerkedés Ödön bácsival

„A magyar vidéki városokban van valami széles, aluszékony nemtörődömség. A nagy stílusok csak jó későn, harmad-negyed kézből, akkor is inkább csak pallérok keze által jutottak kifejezésre, a szegénység mindent uniformizáló nyomása alatt. Talán csak az egy szecesszió, – ez a legkétesértékűbb stílus – virágzott nálunk a maga idején. Igaz, ez is szegényesen. Stílus, mely csak felületi volt, csupán a kőművesek játékos örömeinek adott tág teret, a pompás nősirom s a vágott kúp malter-ábrázolásával a sivár homlokzatokon.

Így a városaink stílusbelileg tulajdonképpen egybemosódtak.

Inkább csak arra van gond, hogy a ház ház legyen, s nem a megjelenésre. De a város nem attól lesz festői, hogy stílusbelileg eredeti-e. A házsorok néha így is megkapóak a maguk egyszerűségében, annál inkább, mert a legtermészetellenesebb építészeti találmányból, az egyenes, hosszú utcából kevés van.

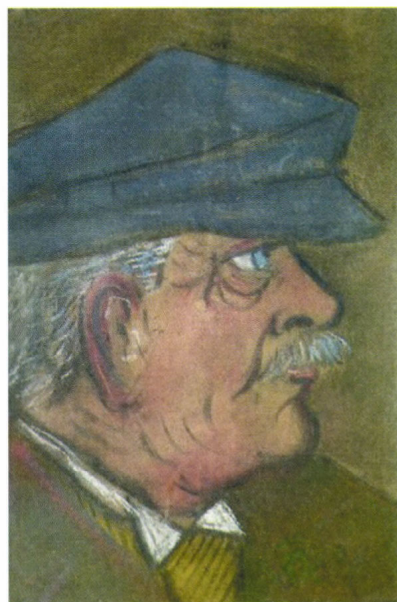
Szép ház csak kettő áll Kaposváron: a klasszicista megyeháza és a régi kórház-épület. A Fő utcán van mindkettő, ezen a hosszú, jellegtelen, kissé kanyargós, lejtős, beépített országútdarabon, ami egyúttal a város szíve is. Ezen van a korzó, a templom, a Városháza, a Turul kávéház, de a malom, a temető s a cukorgyár is, egyszóval minden intézménye a városi életnek. Apró kövekből rakott útján, a sok lovas kocsi miatt, zajos a forgalom.

Itt volt Ödön bácsi háza is, ez a régi kis földszintes házacska, szemben a kórházzal. Kis kert volt előtte, vadonná alakult bokrokkal, gyümölcsfákkal. Az utcáról kanyargó út vitt a házig.

Ödön bácsi úgy déli fél egykor szokott megjelenni a kapuban, hogy lassú léptekkel, egy feketére, a Turulba menjen. Előbb szétnézett a cukorgyár irányába, csak aztán indult a város felé. Az utcán mindenki ismerte, majd mindenkihez volt szava, de meg is állt egy-egy ablak előtt, ahol éppen egy asszony könyökölt, várva ebédre urát. Ödön bácsi szívesen megszakította ilyenkor útját, hogy eldiskuráljon. Legelőbb a tűzhelyen párolgó ebéd felől érdeklődött, majd kedves élcelődés folyt. Az asszony konyhájának titkai Ödön bácsit gazdag képzetársításokra indították. Neki szegénynek bizony legtöbbször szűkös volt az ebédje, nemcsak mert nyugdíjából jobbra alig telt, de józan megfontolás miatt is: kővér volt ugyanis Ödön bácsi, s a legkevesebbtől is hizott.

Az ilyen ablak alatti beszélgetések nem voltak mindig céltalanok. Ödön bácsi nagyon előrelátó volt, néha már nyáron megnézte azt a szilvafát, amelyről ősszel befőzni fog, vagy megkérdezte a könyöklő asszonyt, hogy sógorának – aki Toponáron jegyző – van-e még abból a sillerből, melyet ő úgy szeret. Alkalmasint az iránt is érdeklődött, hogy van-e a családban valami antik bútor, régi kép, porcelán, vagy akár népművészeti tárgy, mert ő az ilyent szívesen megnézi, gyűjti, veszi, cseréli, ahogy lehet.

Ödön bácsi hozzánk is így került még az első világháború előtt. Régi porcelánt akart cserébe Rippl rajzért. Anyám hosszasan latolgatta ezt a furcsa ajánlatot, nem mintha lett volna cserélnivaló, de az ajánlat szokatlansága miatt. Ödön bácsinak azonban olyan bizalomgerjesztő tekintete volt, hogy a cserekereskedelem léghőme-

Rippl-Rónai Ödön:
Férfiarckép, 1914 körül

hézségei hamar elsimultak. Nem – nálunk akkor már, sajnos, nem volt semmi cserél-nivaló, hacsak a kis akvarelleimet nem számítom, melyek a falakon díszeltek. Első munkáim voltak ezek, egy ellenállhatatlan kívánságnak igénytelen próbálkozásai. Ott volt a holdvilágos tó a várrommal, aztán a vízimalom kacsákkal, mindannyi színes levezelőlapok másolatai. Ödön bácsi szerint azonban „szabadon” és „nagy készséggel” előadott lapok. Később kiderült aztán, hogy ő nagy barátja az efféle „szabad” előadás-nak amit sokkal ismertebb kifejezéssel modern művészetnek is hívhatunk.

Ödön bácsi rögtön felmelegítette a légkört ahová betért. Kedves, joviális arca volt. Nagy szemét a mély szemalatti ráncok és a magasra húzott szemöldök állandó csodálkozóra maszkírozta. Nagy figyelemmel nézte az aquarelleket. Tempós figyelemmel, mint akinek rengeteg ideje van. Máig sem hiszem, hogy e kis művek megérdemelték a figyelmét, de ő szívesen időzött még a képek részleteinél is.

– Jöjjön csak el hozzám egyik délután – mondta – mutatok majd képeket magának... Hallott már a bátyámról, Józsefről?

Nem, én bizony nem hallottam akkor még róla. Csak a szegedi Kultúrpalota emléke élt bennem és legfeljebb a képeslapok festőinek nevét jegyeztem meg. De Ödön bácsi legyintett: - Ezeket majd nyugodtan elfelejtheti.

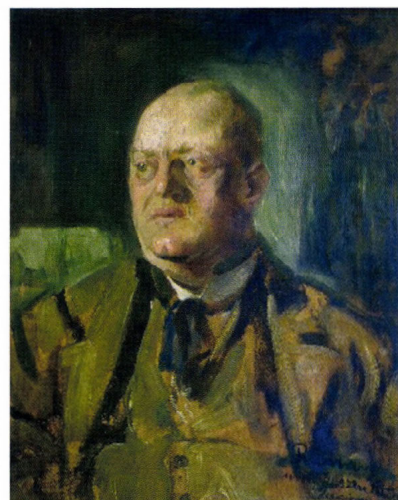
Gyanúsán kezdtem szemlélni képeslapjaimat, bár egyelőre elképzelni sem tudtam, mi lehet ezeken kivetnivaló. Nekem határozott hajlamom volt az ilyen hangulatok iránt. Ahogy a papírkereskedésben a lapokat megvettem, nagyot dobbant a szívem. S a vízimalom... mi baja lehet neki ezzel? Már a képecskék tárgyaihoz is vonzódtam, s vonzódok azóta is. Van-e szebb, mint egy öreg vízimalom, öreg fűzfáival, s kedves álmosító zakatolásával? S mit jelent az, hogy „szabad előadás”?

Ödön bácsinál persze mindez rögtön kiderült.

Másnap ott voltam nála. A kanyargós kis kerti út a konyhába vezetett. Már ott lenyűgözött a benyomás: plafontól a padlóig függtek a képek. Kép volt kép hátán, a lábasok mellett, a stelázsain, a konyhaszék mögött, még a tűzhely fölött is függött egy kicsinyke.

– Tessék csak beljebb – kiáltott Ödön bácsi a szomszéd szobában egyik kényelmes karosszékéből kikelve. Mikor látta, hogy ámulva állok a konyha közepén, mindjárt hozzátette: – Ez itt kint csak a gyengébbje – tudja, mégis félek, hogy a jobbaknak megárt a konyhagőz. – S már mentünk is beljebb. Mindenütt ugyanaz: kép kép hátán, még a kerevet mögött is. Oda éppen a Gulácsy kép került, egy ördög, amint meztelen nőt cipel.

– Ez a tapétaszisztéma – világosított fel Ödön bácsi. – Én rosszul is érezném magamat, ha a falból kilátszana egy darab. Legyen csak befödve. Úgy van itt, mint a régi galériákban. Látott már régi festményeken múzeumtermeket? Négy szoba volt itt, egyik zsúfoltabb, mint a másik.

Tucis János: Rippl Rónai Ödön, 1914

Rippl-Rónai József: Aszalói állomásfőnök (Rippl-Rónai Ödön), 1901 körül

Rippl-Rónai József: Apánk, 1900 körül

Paul Ranson: Ülő nő, 1898 körül

Az első, ahová kerültünk a Rippl-szoba volt. Családi vonatkozású képek függtek ott. A kis ablakon át csak gyéren szűrődött be a fény, s emiatt előbb szoktatni kellett a szememet. Lassan azonban eligazodtam. Idős, szakállas férfi arcképe kezdett elsőnek kibontakozni. Könnyen, széles ecsetvonásokkal, de elég nyersen ábrázolt arckép volt. A szürke háttér, a fekete ruha, fekete kalap, az egész képet egyszerű megjelenésűvé tette. Mit érthettem én akkor e képből? – vetem fel magamnak a kérdést. Mindent...ha a lényegét veszem, semmit...ha arra a végetnemérő küzdelemre gondolok, amit a festő mások festői világával folytat. Akkor egyszerre értettem a festészetet, ma pedig, évtizedes viták és szakadatlan szemlélődés után még mindig nem mondhatom el magamról, hogy megfellebbezhetetlen vagyok. Azt veszem észre, hogy mire öreg leszek, – s ez már maholnap bekövetkezik – nem marad kép, alig marad festő akiben teljesen gyönyörködni tudnék. Szemem, eszem, kritikám mar, szagat mindent. Mire az ember megöregszik, csak a végső értelmet keresi, s a tiszta megfogalmazást. S a legnagyobb művek mind sorra elárulják gyengéiket.

De akkor tárult ki előttem a világ, abban az otthonos, képekkel telezsúfolt szobában. A harmónium fölött lógott a kép, s Ödön bácsi mindjárt messzebbre vont tőle, megmutatni azt a helyet, ahonnan a legjobban lehetett látni.

Edouard: Vuillard Francia leány, 1898 körül

Rippl-Rónai József: Ödön a vasutas, 1901 körül

A másik büszkeség a francia szoba volt. S ott Ödön bácsi lelkesedése még jobban átforrósodott. Csak a varázslatnak éltünk.

- Vuillard! – mutatott rá egy tenyérnyi képre – látja, pár folt az egész, s már itt a kép! Ez meg itt Bonnard, bátyámról festett arcképe. – József ugyanis barátja volt e francia festőnek, s ő cserélt vele annak idején, s így került a kép aztán Ödönhöz.
- Ez itt Maillol, ez itt Knowles – József angol barátja – ment sorba a bemutatás. Ki s képek voltak ezek, sőt némelyik csak rajz, de nekem akkor ékszerek.
- Ez itt Rodin – hallott már Rodinről? – egy hüvelykujnyi kis szobrocskát mutatva.
- No hát nem, akkor lapozza át ezt a könyvet otthon, ez a legnagyobb élő szobrász!... Tyú az áldóját van itt pótolni való! – nem tudta mihez kapjon.

Közben átsétáltunk a negyedik szobába, ahol magyar festők képei függtek. – Itt van egy kis Munkácsy vázlat! De róla csak hallott? – Figyelmesen néztem a képet. Alig lehetett kivenni rajta valamit. Egy fatönc, s az ég kékje volt talán a legjobban látható. Amit ebben a lakásban lát, - s az közel ezer darab – majdnem mind vázlat! Vázlat! Ó, mennyit hallottam én ezt a szót abban az időben. Egy új látási mód tört be hazánkba, s Kaposváron Ödön bácsi volt ennek az első apostola. Akkor 1912-t írtunk, s bizony negyven-ötven év kellett, amíg ez a festészeti elv Párizsból Kaposvárig megtette az utat. Ödön bácsi roppant egyszerűen fogalmazta a tételt: a „kidolgozott képeken”, ahogy ő fejezte ki magát, a festők elvesztik a látás frissességét, a vásznak gyakran elkínzotta válnak, elpárolog a tiszta inspiráció, amit csak az ilyen kis vázlatok őriznek meg igazán...

Ahogy a gyűjtemény keletkezett

Ödön bácsi gyűjteményének legjelentékenyebb része a Rippl-képek voltak. A java a falon függött. A rajzok pedig, melyeket bátyjától olyankor kapott, amikor együtt ültünk a kávéházban, a sublótban húzódtak meg. A Turulban ugyanis Rippl előbb utóbb rajzolni kezdett. Kitépett irkalapokra, levelek íratlan oldalaira kerültek a szemben ülő törzsvendégek vagy kártyázók arcképei, jelenetei. Mintha valami csendes megegyezés lett volna köztük a gyengébben sikerült rajzokat illetően, mert József ezeket szótlánul tolta át Ödön bácsi csészéje mellé. Az így kapott rajzok tették aztán a cseretárgyakat. Néha Pestre utazott velük. Ilyenkor magával vitt még pár népművészeti darabot is, melyeket a festőnép jól használhatott műterem-dísznek vagy csendéletnek.

Amit a rajzokért cserébe kért, azokról a festők könnyen lemondtak. Ödön bácsi, mint mondtam, csak a vázlatokat szerette, s melyik festőnek nem volt befejezetlen képe, melyet folytatni nem tudott, mert elakadt valahol, mert elszakadt valahol, mert elpárolgott kezdeti elképzelése?! Az ilyen befejezetlen képeikről a festők néha maguk sem tudják, érnek-e valamit. De Ödön bácsi bízott magában. Hitte, hogy csalhatatlan szeme van, tudta, hogy neki mi kell. Minél kevesebb volt egy képen, annál jobban tetszett neki. Egy-egy ecsetkanyarítás lánggra lobbantotta s valóban volt érzéke az invenció röptét követni. Néha térdére teregetve nézte otthon a felcsavart képeket, melyeknek ráma és hely nem jutott a falon. Akkoriban a festők ugyancsak nekiszabadultak az ecsettel való vagdalkozásnak. A posztimpreszionizmus korában vagyunk, anélkül, hogy az impresszionizmusba belekóstoltunk volna. S mindez micsoda újság volt! Tele rejtelemmel, az esztétikusok analíziseitől még háborítatlan állapotban. Valóban, a kisodort vásznaknak ilyen térden-nézegetése a legmegfelelőbb szertartás volt ezekhez a csodálatos titkokhoz. Az összegöngyölített vásznak még rejtettebbé tették a festők fantáziajárta érzelmi területeket.

A népművészeti tárgyakhoz Ödön bácsi szorgalmas gyűjtés útján jutott. Mentünk az utcán. – Hej! – kiáltott fel váratlanul, mert a túlsó oldalon meglátott valakit.

– Maga nem a szomajomi uradalomból való?

A megszólított rendszerint tétován nézett ilyenkor. – Mert ott láttam ilyen nyelvű botot a pásztoroknál!

Közben már át is értünk a túlsó oldalra, s Ödön bácsi már nézte is a botot, vizsgálta szögletes kanyarját, amelybe alkalomadtán a birka sonkája került.

Persze a megszólított nem szomajomi volt, hanem éppen cseri, ahol Ödön bácsinak szintén volt ismerőse, sőt az ottaniak, szerinte, nagyon híresek a pattintós gyufatartó ügyes kifaragásáról. Ilyen gyufatartóból is szép gyűjteménye volt. Így indult meg a barátkozás, s az alku a pásztorbotért, melytől a gazdája, egy-két koronáért, mégiscsak megvált. Végül Ödön bácsi még aprólékosan ki is kérdezte a pásztor, vajon tud-e még valaki ilyen szépen faragni a cseri pusztán, s hogy ő egyszer bizony ellátogat oda.

Elsétálunk egyszer arrafelé, fiam – fordította rám nagy kerek szemét.

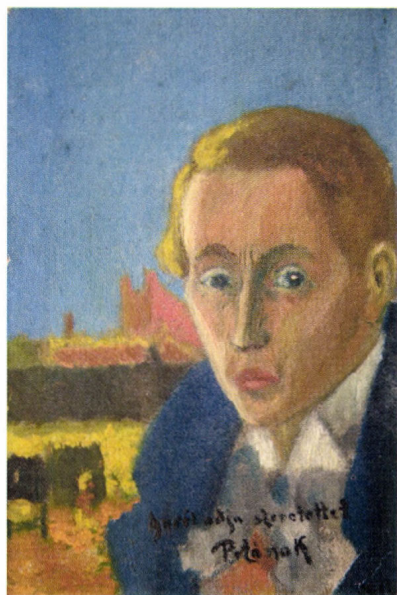
A hetipiácok is hozzátartoztak a vadászterületéhez. Ödön bácsi amúgy is szeretett a piacra járni, a környékről bejött parasztasszonyokkal trécselni. Katica se ért rá mindig a piacra menni, így ő egy füst alatt intézte a bevásárlást és a népművészeti tárgyak felkutatását. Mert a kosarak mélyén rejtőzködhetett egy faragott tükörtartó, megpillanthatott esetleg a parasztgazdák mellényén egy csontból faragott óraláncot – egyszóval izgalommal teli koradélelőttök voltak ezek ott a Városháza alatt, ahol a piac színes forgataga hömpölygött le egészen a vasútig.

Ödön bácsi szemlélődésében azonban nemcsak ilyen önös érdeklődés húzódtott meg, hanem életszeretet is. A szép alma, melyet kosárból kínáltak, vagy a dió mineműsége, sőt a zsákok fenekén nyivákoló kismalacok éppúgy felcsillantották a szemét, mint a piac végén robogó vonat. Mert édes nyugalom áradt belőle, olyan emberé, aki ráér figyelni, s már megérett arra a bölcsességre, hogy a kis dolgok beszéde fölé Pascaléval. Túl volt már a HIÚSÁGOKON. Botját hátulról a vállára akasztva, elmondhatatlan lassúsággal ment végig a roskadó, viruló kosarak és csevetelő fehérszínű között. Olykor csak egy deci tejfelt vett, s miközben a pénztárcáját előkötötte, nem egy sziporkázó választ kapott a kosarak mögül.

Így gyűltek a tárgyak Ödön bácsi házában. Mire én megismerkedtem vele, már ő is alig fért a lakásba. Minden tele volt, a szekrény, sublót, asztalfiókok. Külön állványra volt a pásztorbotoknak. Külön fiókban álltak a szaruból készült sórtartók, vitrinekben a régi porcelán. Még a félreeső hely is zsúfolva volt. Abba rajzok kerültek. Ha látogató jött, oda

Rippl-Rónai Ödön széken ülve, 1903

Bernáth Aurél: Ifjúkori önarckép, 1914

Rippl-Rónai József Ödön piros nyakkendőben, 1921

Rippl-Rónai József: Nemes Marcell műgyűjtő, 1912

is elvezette, mert ott lógott esetleg a Szinyei rajz vagy Knowles kórajza. S ezek mind-egyikéhez emlék vagy művészettörténeti érdekesség tapadt, mint Knowles-t illetően, aki Józseffel Neuilly-ben együtt lakott, s az a rajz éppen a közös kertjüket ábrázolta.

– Tessék csak erre, itt még folytatódik! – szölt Ödön bácsi a látogatójának, aki egyelőre még gyanútlanul követte. A félreeső hely ugyanis a ház oldalához volt ragasztva; ki kellett jönni tehát a lakásból, hogy oda jussunk. A látogató először azt hihette, hogy egy fészerbe kísérik, ahol tán érdekes szobrok lesznek, s csak amikor Ödön bácsi a meszelt deszkaajtót felpattintotta, derült ki, hogy hova jutott.

Beavatta volna ő az egész várost, melynek még Szinyei neve is alig jelentett többet, mint az angol királynak egy afrikai néger neve.

Néha ki is merült szegény, ha nem talált megértőre. Ha a közönyösök jöttek, akik nem látták meg, hogy mi függ a falon. Ilyenkor megállt, s rám nézett: - Mondja, mit gondolnak ezek? Mit látnak ezek? Itt kép kép hátán van, s ezt annyiba sem veszik mint a tapétát. Mit gondolnak ezek, hogy miért akasztottam én tele a falaimat, s a festő miért festi tele a vásznát? Még a kutya is meghökken, ha először megy ki a havas utcára! Hogy lehet ilyen különbség ember és ember között? Én, - folytatta – ha egy idegen lakásba megyek, nem kerüli el még az sem a figyelmemet, ahogy a párna a díványon fekszik, nem szólva arról, hogy milyen a mintája! Szeretek nézelődni, s érdekel az emberi munka. Nem szólnék semmit, ha érem-gyűjteményem volna. De hisz itt bele kell botlani a képbe. Mire használja ilyen ember a szemét? – dohogott.

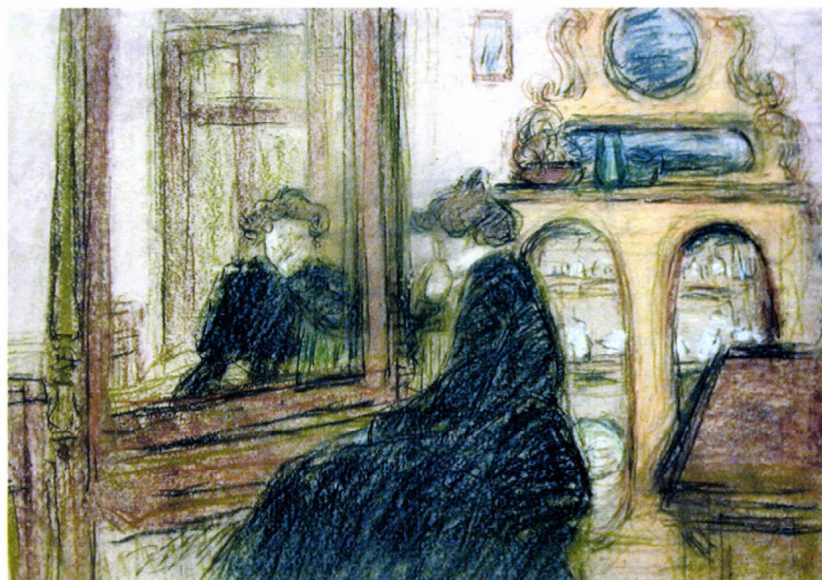
– Nem, nem – Kaposvár közönyös volt. Azok is, akik a képnézés miatt jöttek, hosszú előzmények után jöttek: sok unszolás, csereüzet, no és nem utolsó sorban Ödön bácsi személyes varázsa miatt.”

Eddig tartott az idézet Bernáth Aurél könyvéből.

A végrendelet

Rippl-Rónai Ödön életének utolsó éveiben megkétszereződött a gyűjtemény száma. Az első világháború végén a pénz értéke egyre romlott, ám ez a körülmény a műgyűjtést nála nem akadályozta. Pénz helyett a baromfiudvar népe, tömött kacska, pulyka vándorolt a fővárosi művészekhez festményekért cserébe. Új és nagyobb ház kellett a múzeumnak, a Rózsa utcában egy 16 szobás ház.

Rippl Ödön egészségi állapotában a túlsúly, a magas vérnyomás okozta a betegségét. Ötvenöt éves korában elérkezettnek látta az időt, hogy gondoskodjon múzeumának jövőjéről. 1920. augusztus 30-án kelt végrendeletében Somogy vármegyére hagyta a gyűjteményt. Bátyja segítségét kérte a hagyatéki leltár rendszerező, listázására. Nehezen haladtak a munkával, mert nem tudták áttekinthetően szétrakni a műtárgyakat. Hiába költözött a gyűjtemény egy tágas épületbe. Az első világháború végén, 1918. karácsonykor, az Antant demarkációs vonalának közelévé Pécsről, a szerbek elől menekülő családokat telepítettek be hozzá. 12 szobát elvettek, a maradék ötben volt összeszűfelve a rengeteg értékes kép.

Rippl-Rónai József: Lazarine a tükör előtt, 1901 körül

Rippl-Rónai József: Meggyfavirágzás, 1909

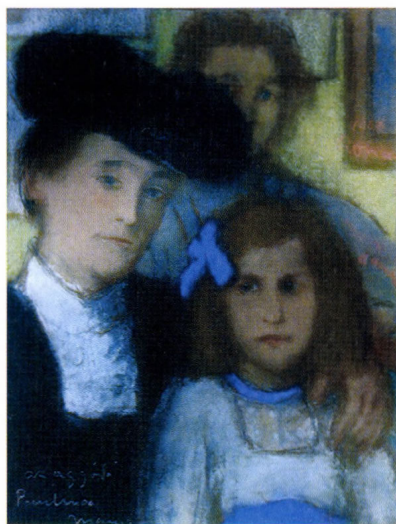

Rippl-Rónai József:
Papa, mama, Ripli bácsi, 1903 körül

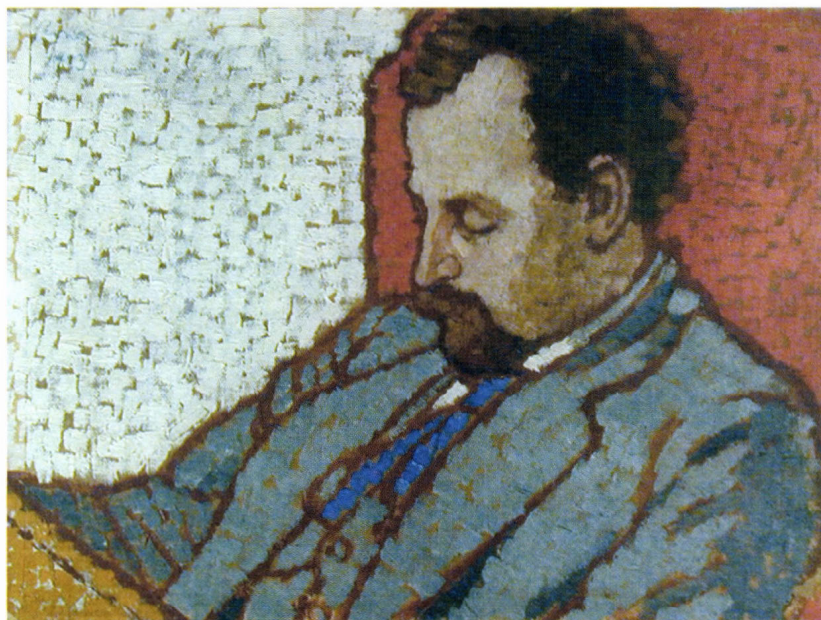
Három évvel a beköltöztetés után Rippl-Rónai József látogatja beteg öccsét. „Mikor mennek ki ezek a fene lakók már? Sok baj van a Múzeum körül.” - ez a kísértő szöveg fejezi ki Ödön problémáját. Az itt látható Rippl-Rónai grafikán olvasható a művész írásával, 1921. január 1-jei keltezéssel. A vicces kép a váratlan halál hírnöke. A művész láztól szenvedő öccse szeméit piros karikákkal rajzolta. A beteg embert másnap este agyvérzés érte. Az éjszakát Rippl-Rónai József és Medgyessy Ferenc virrasztotta át az agóniát megörökítő rajzolással. Az 1921. január 3-án elhunyt a műgyűjtő- múzeum alapító. Halotti maszkját Medgyessy gipszbe öntötte, s a múzeum kegyelettel őrzi.

Az újságok nagy tiszteletadással emlékeztek meg róla, s a múzeumalapítói szerepét méltatták. A Somogyi Újság „A vármegye nagy öröksége. Rippl-Rónai Ödön hagyatéka” címmel közreadta a végrendeletét.

„Házamban található kb. 1000 db pontosan beletárolt képeket, szobrokat és néprajzi tárgyakat, mint Rippl-Rónai Múzeumot hagyom Somogy vármegyére, de csak a következő feltételek mellett. Köteles a vármegye ezen múze-

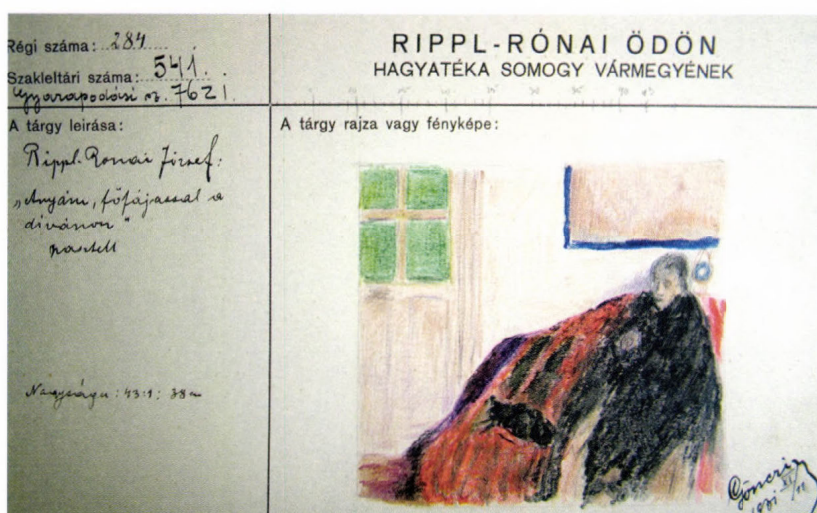
Rippl-Rónai József:
Az aggódó Paulina mama, 1908

Rippl-Rónai József:
Medgyessy olvas, 1913

100 ÉVES A MÚZEUM

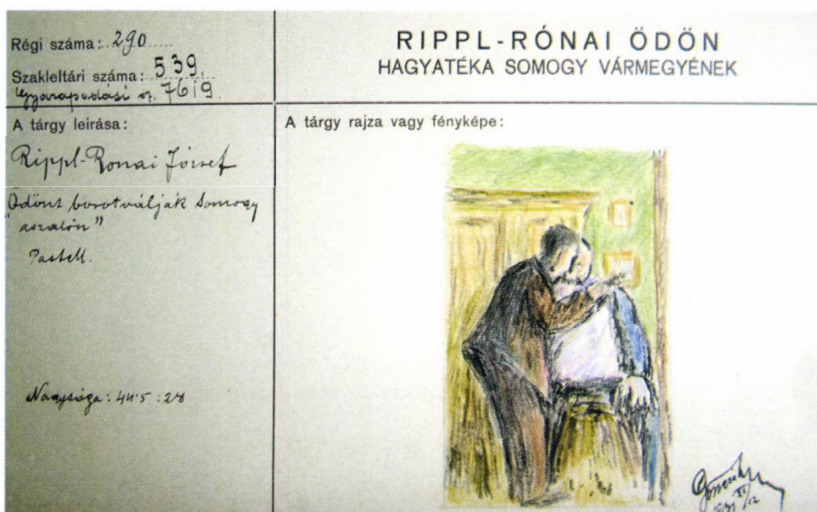
Rippl-Rónai József: Anyám főfájással a díványon című kép kartonja.
A kép a művész özvegye kérésére elcserélve egy idős kori pasztellképre

Rippl-Rónai József
Rónay Dénes fotója, 1920 körül

um épségben és jó karban tartásáról gondoskodni, hogy fogadott leányomat Szabó Katicát teszi meg ennek gondnokául, minimális havi 1000 K. fizetéssel, aki gyűjteményemet életben létemben is szakértelemmel kezelte volt. /.../ Kötelek a megye a gyűjteményt /évenként/ legalább 5000 K. értékű képpel gyarapítani, mely képek minden alkalommal olyan fiatal magyar festőművésztől szerzendők be, akik még a gyűjteményben nincsenek képviselve. /.../”

Az adomány nem részesült méltó, megillető bánásmódban. Nem siettek átvenni és közkinccsé tenni. Hozzáértő szakember hiányzott, aki végig vihette volna az eljárást. A vármegyei hivatal számára példa nélküli volt a muzeális hagyaték ügye. Akkor még nem volt a városnak múzeuma. Nem is jártak korábban Rippl-Rónai Ödön házában. Miután megtekintették a hagyatékot, a vármegyei hivatal köreiben csalódás és komoly kétely támadt. Nem nagyon hitték, hogy értékes anyagról van szó. A csupa modern művek nem tetszettek, nem értették. Budapesti szakembert hívtak, állapítsa meg, hogy elfogadható-e az ajándék, vagy nem. Dr. Rózsaffy Dezső az Országos Magyar Képzőművészeti Múzeumból jött és nyilatkozott az 1921. október 18-án összehívott megyei közgyűlés előtt: „...bár nem minden részében, de nagy általánosságban és egyes tárgyakat tekintetbe véve, értékes gyűjteménynek tartja; ha azt vesszük tekintetbe, hogy egyes vidéki múzeum gyűjteménye sohasem oly tökéletes és minden tárgyában oly művészi és értékes, mint a fővárosiaké, a szóban forgó gyűjteményt már azért is átvételre érdemes, mert vannak abban oly dolgok is, amelyek egy fővárosi múzeumnak is díszét és értékes tárgyát képezné...A néprajzi tárgyakhoz...kevésbé tartja magát hivatva és képesnek hozzászólni, mégis, amennyire hozzá ért, ezek között is talált értékes dolgokat. Mindent összegezve ma mintegy, 1/2 millió koronára becsüli az egész gyűjteményt.”

A háborúban elveszett képünk Rippl-Rónai József: Ödönt borotválják Somogyországban című kép kartonja

A tanácsstalanság láttán, 1922-ben Rippl-Rónai József sürgető levelet írt az alispánnak. – „Hallom, hogy ismét stagnál a boldogult öcsém múzeum kérdése...Én a Ti helyetekben mégis dolgoznék, mert a lényeg nem a múzeum épület felállítása, hanem a múzeum ...megnyitása...a kulturát szomjazó közönségnek...Aki látni akarja, az elmehet igen könnyen a Rózsa u., illetve, Apponyi utcába, ahol provizorikus, de szép anyagból álló magángyűjteményszerű ház ál...”

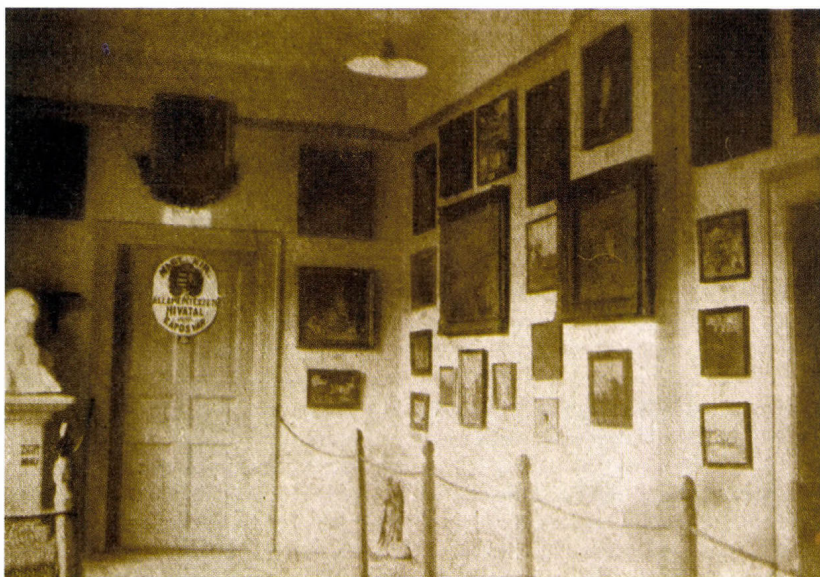
A múzeumnak szánt tárgyak sokáig maradtak Szabó Katica őrizetére bízva, aki megélhetése miatt kénytelen volt eladogatni belőlük. Például egy kis Gulácsy Lajos képet, amelynek hátán Rónai Ödönnek írt ajánlás szerepel. Ma egy pécsi magántulajdonban, a Martyn rokonságban található meg, akik Katicától vették. A műkereskedelemben is elő-előbukkantak képek, melyek hátulsó oldalán Ödön jellegzetes írása és magán múzeumi cédulája olvasható.

Hosszas tanakodás után, egy 1923. január 19-én tartott alispáni értekezleten döntöttek el, hogy teljes egészében elfogadják, átveszik a gyűjteményt és átadják a Somogy vármegyei Múzeum Egyesület kezelésébe. Az állami hivataltól független, civil szervezetként 1909 óta működő Somogy Megyei Múzeum Egyesületnek élén Gönczi Ferenc néprajzos szakember állt. A festményekhez értő alkalmazott nem volt.

A Vármegyház döntésében fenntartotta Somogyvármegye közönségének általános ellenőrzési jogát, évenként 60.000 koronát folyósított a szükséges költségekre. Gönczi Ferenc javaslatára határozták el a leltár elkészítését. A fontos feladat elvégzése Szabó Katalin bizalmatlansága miatt késlekedett.

Gönczi a múzeum egyesület mostoha helyzetéről írja: „A múzeum tárgyai rohamosan gyarapodnak... egy része – a kevésbé kényes – a MÁV internátus padlására került...Ezenkívül a Rippl-Rónai-féle gyűjtemény is elhelyezésre vár, különösen annak kényesebb része. E hatalmas gyűjtemény most egy kis alacsony házban, 3 szoba, a folyosókon stb. elrendezve. Egy lakás tele van velük, és ennek a lakásnak nemcsak a szobáiban, folyosóin, hanem a konyhában, sőt az árnyékszéken is vannak kifüggesztve festmények, amelyek a gyűjteményhez tartoznak. Ezen a lehetetlen állapoton becsületbeli kötelessége a vármegyének és Kaposvár városának segíteni úgy, hogy legalább ideiglenesen, ha nem is megfelelő, de tűrhető helyiséget biztosítsanak addig, míg a végleges elhelyezés valóra válhatik.”

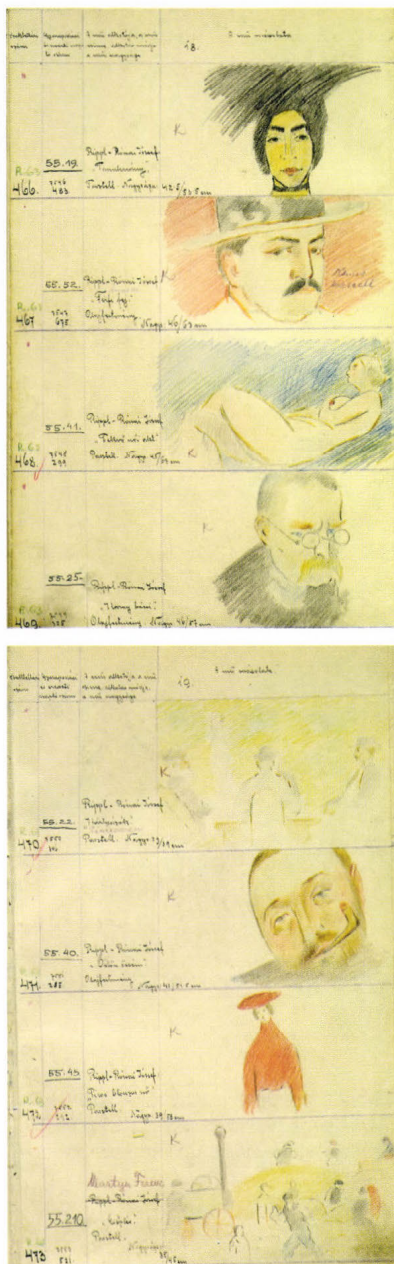
A gyűjtemény nagy részét Rippl-Rónai Ödön Rózsa utcai (ma Gróf Apponyi Albert u. 9.) házából 1923-ban a MÁV Internátusba, onnan a Városháza második emeleti szobáiba, és harmadjára 1930-ban immár a teljes anyag a régi Vármegyházba (ma Levéltár) költözött.

A Rippl-Rónai Ödön gyűjtemény képeinek kitérője az 1934-ben nyílt kiállításban. Bernáth Aurél bírálta a kiállítás szakszerűtlen rendezését

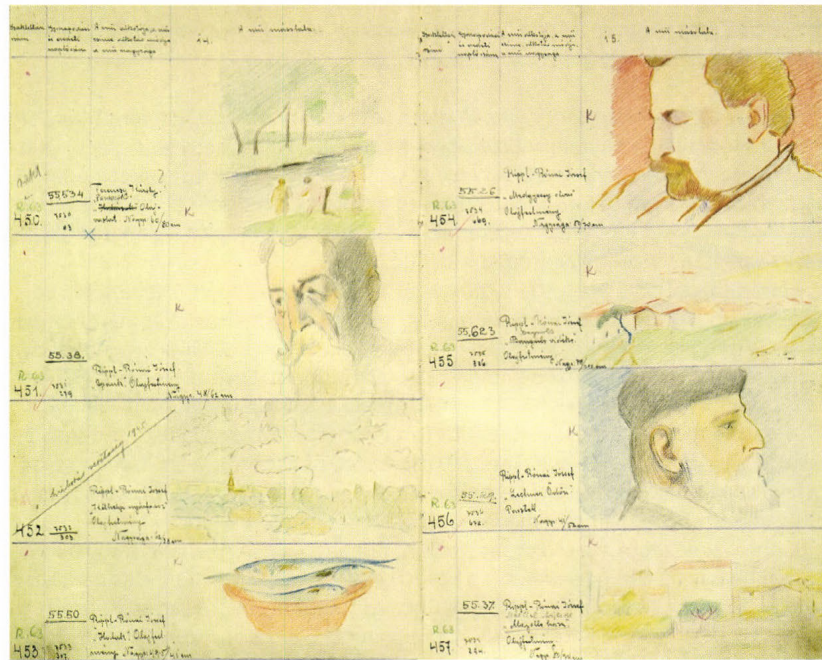
Gönczi jelentésében ez áll: „1930. év folyamán a Rippl-Rónai-féle hagyaték képeit helyéről a múzeum azon időbeli helyére hozta át a vezetőség, hogy azokról végre pontos leltárt készíthessen, s egyúttal kartonlapokon, s a szak-leltárban rajzokban is megörökítse. Több mint 1000 darab festmény, rajz, műtárgy s egyéb más került így az egyébként is már eléggé megtöltött szobákba, s így a képek túl-

A régi leltárkönyv – Rippl-Rónai képei

Rippl-Rónai képek a Gönczi féle leltárkönyvben

nyomó részét egymás mellé, s egymásra zsúfolva kellett a padlózaton elhelyezni. Éppenségünkben azonban, mint a későbbi újból való hurcolkodásnál, s egy részének kitárolásánál tapasztaltuk, kár nem esett.”

A lelkiismeretes muzeológus műfaji rendszer szerint vette nyilvántartásba a műtárgyakat:

„A Rippl-Rónai-féle gyűjtemény 976 eredeti képből (festmény, mindenféle rajz), 56 szoborból, 13 domborműből, 7 darab fegyverből, 90 darab faragott botból, 10 darab himzszből, 58 darab éremből, 10 darab okmányból és 133 darab különböző tárgyából, összesen 1355 darabból áll.”

Ez az 1935-ben közzétett statisztika szakgyűjteményi rendbe tagolva tartalmazza a képző-, az ipar-, a népművészeti, a régészeti és a történeti vonatkozású tárgyakat is együttesen. Gönczi külön a Rippl Rónai József munkákat is rendszerezte: „Olajfestmény 17drb; Pastell 27db; Szénrajz 6 db; Tollrajz 20 db; Ceruzarajz 21db; Tervezetek ceruzával: szoba,asztal, szék, tányér, lámpa, kandalló 16db; Rézkarc (reprodukció) 1db; Ismeretlen rajz 3 db;

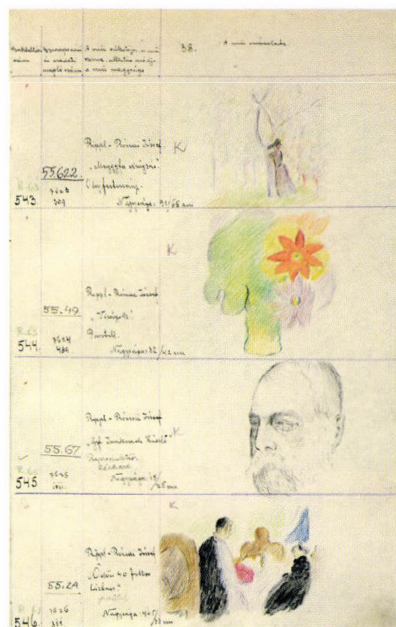
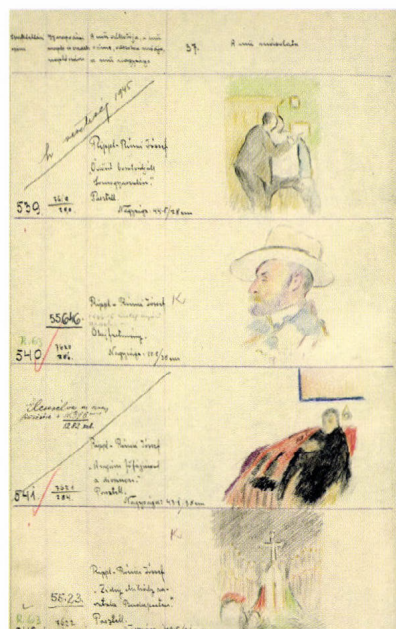
Összesen 114 drb. Háborús veszteség 19db. Meglévő 95db.”

Említettük, hogy a Rippl-Rónai fiérek fellépése előtt volt egy hagyományos képzőművészeti kiállítás, amely évenként folytatódott. Rendezője, Gulyás Ferenc halála után az ő gyűjteményét elárverezték. Nem ismerjük, de bizonyára képeit a karácsonyi kiállításokból választotta. Rippl-Rónai Ödön örökölte a reprezentatív kiállítások rendezési jogát. A Vármegyeház nagytermét bocsátották rendelkezésére 1912-ben. Nem saját gyűjteményét, hanem „Tizennygyek kiállítása,” címen az ország élő hírneves festőművészeitől kölcsönözve állította össze a tárlatot. „Ez a kiállítás kultúrtörténeti határkövet jelent Kaposvár életében...” írta a hirdetés. Öt-öt képet lehetett látni például a legjobbakról, Csók Istvántól, Ferenczy Károlytól, Fényes Adolftól, Glatz Oszkártól, Iványi Grünwald Bélától, Kernstok Károlytól, Perlmutter Izsáktól, Szinyei Merse Páltól, Rippl-Rónai Józseftől és Vaszary Jánostól. A lelkes munkájáért Ödönt a Művészeti Egyesület vezetőségébe választották.

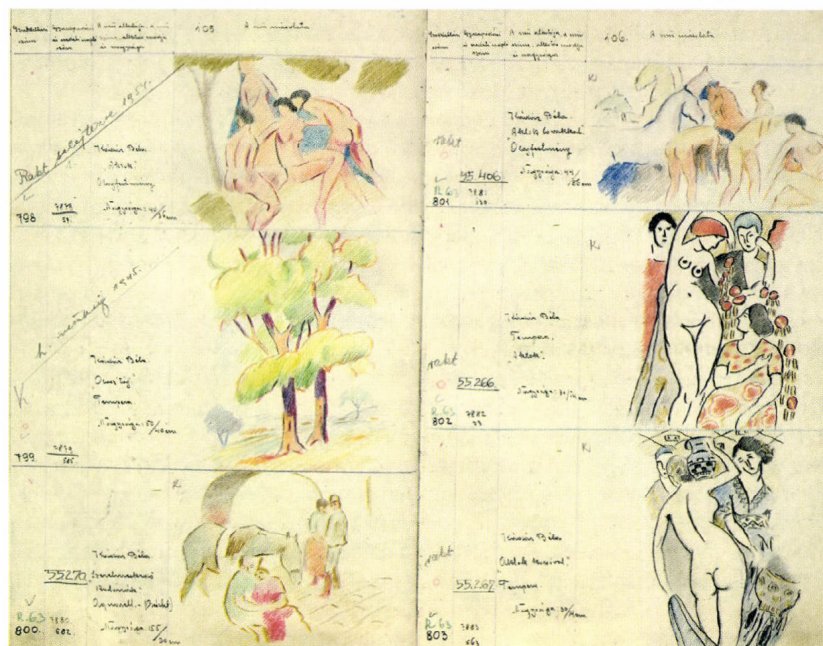
A két Rippl-Rónai halála óriási űrt hagyott maga után Kaposvár művészeti közéletében. A képzőművészeti hagyományt folytató Berzsényi Társaság égisze alatt, 1928-ban rendezték az első Dunántúli Tárlatot, amelyen a Somogytúrra elvonult Kunffy Lajos volt a meghatározó művész. Kaposváron a provinciális szellem, a kis tehetségű művészek jutottak kiállítási sikerekhez, díjazáshoz. Korábban Rippl-Rónai és baráti köre beárnyékolta őket. A levegőhöz jutottak közül befolyásos lett Kovács Jenő József, egy konzervatív gondolkodású festő. Közismert kaposvári karakter, aktív kiállítás szervező. Tudott hegedülni, furcsamód balkézrel húzta a vonót, ezért „balkezes primásnak” nevezték el, amikor a Korona Kávéház cigányzenekara élén szórakoztatta a vendégséget. Festményei témájában sok volt a vallásos, kiváltképp

a Jézus életéből vett ábrázolás. Emiatt a „Kovács Jenő Jézus” nevet ragasztották rá. Miután Rippl-Rónai Ödön hagyatékának kálváriászerű hurcolása lezárult, Gönczi Ferenc hosszú időre Kovácsra, mint alkalmazottjára bízta a képeket. Végso állomás a nagyszabású elképzeléssel indult kultúrpalota lett volna. Űge sokáig bonyolódott, de nem volt egységes a képvisellete, kisszerű nézeteltéréseken elbukott. Gönczi a Rippl-Rónai Ödön hagyaték múzeumi leltározását 1930-ban kezdte el. Két képzőművészeti és egy iparművészeti leltárkönyv készült. Szakmai élvezet a fellapozgatása. A múzeumi nyilvántartás sorában kuriózumnak számít, hogy színes rajzok, „mű másolatok” díszítik az eredeti leltárkönyv oldalait. Minden leltári tételt külön-külön, szépen lerajzoltak. Legyen az festmény, rajz, szobor, pásztor faragás, vagy fegyver, azok méretére és technikájára vonatkozó adatán túl, színes ceruzát használva, és a kontúrokból fekete tus tintával megerősítve, másolatban ott áll a tárgy rajza. A szemléltetés nemcsak a leltárkönyvben, de a tárgyat kísérő nyilvántartó kartotékon is ugyanígy, vagy még szebben, rutinnal megismételhető. Gönczi rajztudását szerény, középiskolás szellemű, precíz, a lényegyet visszaadó törekvés jellemzi. A rajzok alapján egyértelműen beazonosíthatók az eredeti tárgyak. Tárgyról készített fénykép kis számban akad, nyilván a fényképész költségek drágasága miatt. A nehezen lerajzolható pásztor faragványokat, az áttört csontfaragású nyak- és óraláncok kicsi fényképeit ragasztották a leltárkönyvbe. A másoló leltározás igazán nagy szolgálatot tett a múzeumi elődünk a kutatás számára. – Általa felmérhetővé vált az utóbb bekövetkezett tárgyi veszteség.

A leltári rajzok készítése évekig tartó munka volt. A másolatok rajzolást Gönczi, tekintettel az aktív néprajzi gyűjtő tevékenységére, átruházta egy művész emberre. A leltárt böngészve, észrevehető, hogy a rajzcskákat „alkotóként” szignálta és dátumozta a készítő. A Múzeum Egyesület Kovács Jenő József kaposvári festőművészt vette alkalmazásba, aki tisztos jövedelem fejében, hét év alatt elvégezte az elindított munkát. A végén aztán támadt vele egy nagyon kínos incidens. Kovács fellázadt a múzeum képei ellen. Ő volt az egyetlen beavatott, akinek a leltározó rajzolás folyamán legtöbbet kellett foglalkoznia Rippl-Rónai Ödön hagyatékával. Akarva – akaratlan szembesült annak mélyebb üzenetével, az új stíluslátással, a modernizmussal. A kezeire volt bízva a raktározásuk. Takarítgatta és tisztogatta a képeket, mígnem kitört belőle a Dosztojevskij regénybe illő elfojtott érzés, az indulatos ellenszenv. Felháborodott hangvételű levélben fordult a megyei alispánhoz, s a várt hatás hiányában még a belügyminiszterhez is: „Eddigi megállapításom szerint a vármegye tulajdonát képező képtár anyagának igen nagy százaléka nem muzeumba való és igen rossz szolgálatot tettek a vármegye és az ország képzőművészeti kulturájának azok, akik szaktudás hiányában, ily selejtes és nagyrészen lomtárba való anyagot, a vármegyével átvették, mely legjobb esetben is primitív műzléssel bíró magán egyén dilettáns gyűjtőszennvedélyét elégítheti ki, de megyei képtár nem lehet soha, mert csak szégyene lenne a megye kulturájának.”

Régi leltárkönyv

Régi leltárkönyvben Kádár Béla képe

Csongor Ferenc képek selejtezését jelző áthúzások a leltárkönyvben

– A kiragadott sorokból látható, hogy Rippl Ödön és gyűjteménye „a jó erkölcs” nevében részesült elmarasztalásban. Szerinte Gönczi a hibás, hogy mindent átvett és a képek nagy részét nem dobta ki rögtön a szemébe. Kovács erkölcsi és nemzeti alapon is tiltakozott Kádár Béla profán szentjeitől, aktos jeleneteitől, Csongor Ferenc, Sassy Attila franciáiban „fauve-os”- vad, erotikus női aktjaitól. Rippl-Rónai művészetét sem tartotta nagyra. A mai gondolkodás számára már furcsa, hogy a gyűjtemény és Rippl-Rónai József művészete provokált. Fél évszázaddal korábban, az 1870-es években Franciaországban az impresszionista festők képei keltettek hasonló durva indulatokat. A Somogy megyei Múzeum történetének krónikájában, a forradalmi jelentőségű művészet kiváltotta incidensről szólva 1938-at írunk. Kaposváron hosszú volt még az út a modern festészetben jelentkező új értékek felismeréséig. Kovács J. J. heves támadásától Gönczi igazgató maga is elbizonytalanodott. Lehetségesnek is tartotta, hogy szakalkalmazottjának igaza van. Maga sem emlékezett a képek átvételének 16 évvel korábbi ügymenetére. Nem tudta mit tegyen a súlyos kritikával szemben. Kínos igazoló jelentéseket kellett írnia. Az alispánnak küldött leveleiben szabadkozik, hogy Kovácsot, akinek nem volt semmi állása, humanitásból alkalmazta a több, mint ezer darab kép lerajzolására, miközben a megdöbbentő véleményéről neki nem szólt soha. Gönczi így ír: „Nem tette. Ehelyett egy feljelentésnek minősíthető beadvánnyal fordult Méltóságodhoz, persze, hogy nálunk Méltóságod rendet csináljon.”

Kovács J. Jenő azt panasolta, hogy a múzeum több szláv néprajzi anyaggal rendelkezik, mint magyarral... „Könnyelműség továbbá Kovácsnak az az állítása is, hogy szakértők nélkül vette át „merészen” a megye a Rónai gyűjteményt. Aki ilyen le-sújtó kritikát merészel egy közgyűjtemények keretébe hivatalosan beillesztett gyűjteményről mondani, annak utána kellett volna néznie, a megye irattárában, hogy miként is történt a gyűjteménynek a vármegye által való tulajdonba vétele. Ezt Kovács nem tette; a helyett vakon hadonász a levegőben... Kovácsra volt bízva teljesen a képtár... Hát ha a Rónai képgyűjtemény oly szégyenletes rossz, miért kér azok leporlásáért és penésztelenítéséért kétezer pengőt!”

Az egy évig húzóódó, kellemetlen incidens Kovács elbocsátásával és támadásainak érvénytelenítésével, „leszerelésével” ért véget.

A hagyaték első „kitárolása”, azaz a képek és a néprajzi gyűjtemény kiállítása 1933-ban történt. Az Új Somogyban megjelent cikk beszámol róla, hogy „Kunffy Lajos elrendezte a múzeum képtárát. Rippl-Rónai József képei egy teljes szobát megtöltöttek. Rippl-Rónai Ödön gyűjteményéből kiválogatták Rippl-Rónai József 64 db értékes képét.” Kunffy akkor a saját műveinek legjavát ajándékozta hozzájuk.

A múzeum a régi megyeháza (ma Megyei Levéltár) második emeletén nyílt meg. Az ünnepi külsőséggel szervezett megnyitóra kilenc szobát rendeztek be, ebből hármat kapott az Ödön-gyűjtemény. Aránytalanul kevés mű szerepelt benne. Bernáth Aurél a Pesti Naplóba írt cikkében elmarasztalta a rendezést. Követelte, hogy nagyobb terjedelemben állítsák ki a gazdag és értékes gyűjteményt. Nehezményezte, hogy a Rippl-Rónai képek a folyosóra kerültek, ízléstelen rendezésben, vízcsapok társaságában. Gönczi válasza nyomán „hírlap párbaj” támadt. Bernáth Aurél felszólalása volt az első az időszakos kiállítások fontosságára nézve.

Tíz év múlt el eseménytelenül úgy, hogy a végrendelkezés szerinti kép gyarapítás nem folytatódott. 1946-ban Z. Soós István festőművészt restaurátorként alkalmazta a múzeum, ő lett a képtár gondozója. Eljött a második világháború, melynek nyomában súlyos képesvesztésekről kell beszámolni. A kiállító szobákban tartott javarészt jelentős képeket a bombázások elől kivitték Rippl-Rónai egykori házába, a Róma-villába. Raktár szobákban még sok műalkotás maradt. „A Róma-hegyen lévő anyagot megrabolták, de látszatra nem sok kár keletkezett bennük.” – olvasható Varga Éva *Vérzivataros esztendő* című írásában.

A veszteség 1945-ben következett be amikor orosz katonaság tört rá és betelepült a múzeumba. Draveczy Balázs múzeumtörténeti kötetében így szerepel a '60-as években még szemérmesen kimondhatatlan esemény: „... a megyeház 2. emeletéből, ahol a múzeum volt, négy helyiséget más célokra vettek igénybe, és így a gyűjtemény és a múzeum válságos helyzetbe került.” Varga Éva dolgozatában erről bővebb ismeretekhez jutunk. Gönczi Ferenc, az igazgató a múzeumon kívüli nagyon méltatlan hivatalt vállalt a zsidó mőtárgyak zárlat alá vételével. A múzeumban dolgozó szemtanú, Z. Soós István szóbeli közlése alapján bárbar tettekről tudunk. A oroszok festményre löttek célba, Rippl-Rónai rajzokon tapostak, s az útjukat zavaró műveket kidobták. A levonulás utáni múzeumot Z. Soós István pénzt, időt, fáradságot nem sajnálva igyekezett rendet tenni. Restaurál-

ta a sérült festményeket, grafikákat. 183 db mű, köztük tíz Rippl-Rónai rajz és egy-egy Vaszary, Csók, Pechán, Márffy és Ziffer festmény veszett oda. A veszteség a leltárkönyv alapján pontosan követhető. „Az értékes képanyagból 218 db tűnt el, semmisült meg, illetve vált használhatatlanná.” – állapította meg Draveczy Balázs 1966-ban.

Eltűnt Rippl-Rónai olajképe, a „Kéthelyi nyárfasor”. Nyoma veszett, szép pasz-tellkép volt az „Ödönt borotválják Somogyaszalón”; „Ostendei plage fürdőkábinok”; „Pedikűr”; „Parafák”; „Knowles-né”; „Fiumaré” címen bejegyzettek. Különleges lehetett egy „Fekvő akt” Ferenczy Károlytól.

Rippl-Rónai Múzeum a politika szorításában

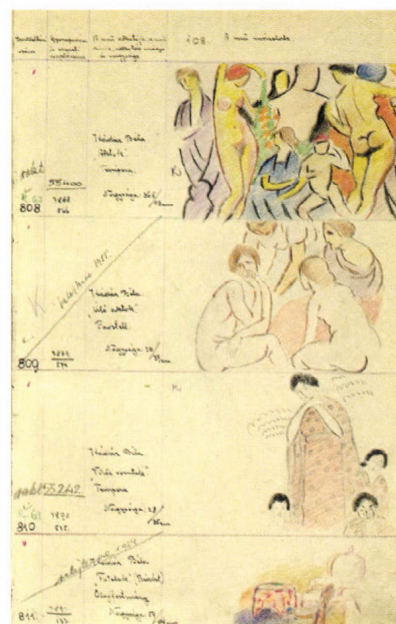
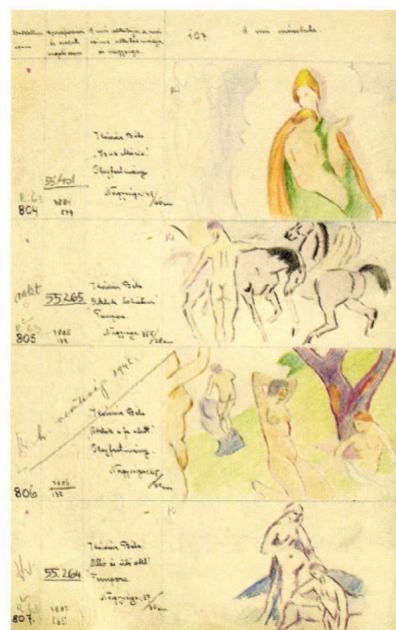
Gönczi Ferenc 88 éves korában, 1948. november 22-én halt meg. Takáts Gyula gimnáziumi tanári 1949. július 1-től kapta meg múzeumigazgatói kinevezését. Az átmeneti időben Z. Soós István vezette az intézményt. A múzeum államosítása 1949-ben történt. A háború utáni első kiállítást 1947-ben a részben, vagy talán egészen a múzeum anyagából *Somogy megyei Képzőművészek tárlata 1861–1947* címmel Z. Soós István rendezte. A következő évben volt a Somogy megyei Képzőművészek Csoportjának kiállítása. 1949-ben Vaszary János, majd Balázs János műveiből nyílt tárlat. 1952-ben négy, 1953-ban öt időszaki tárlat jelezte a múzeum fokozódó ütemű működését. Az eleinte Széchenyi István nevét viselő Somogy Megyei Múzeum 1951-ben vette fel a Rippl-Rónai Múzeum nevet. A képzőművészeti gyűjtemény kezelése, kiállítások szervezése Z. Soós István festőművész munkaköre volt, aki a rábizott felelős munka érdekében elvégzett egy restaurátorképző tanfolyamot. Hozzáátott a háború miatt megsérült képek rendbehozatalához. Az évenkénti műtárgy-gyapítást akkor már nem a pénztelenség és a szaktudás hiánya akadályozta, mint korábban. Immár a politikától terhes időkben az Rippl-Rónai Ödön-gyűjtemény múzeumi rangjának megítélése és kiállítása annak lett a függvénye, hogy Rippl-Rónai József „formalistának” bélyegzett művészetét mikor fogja eltűnni az állami hatalom.

A múzeum Rippl-Rónai emlékkiállítását rendezett 1949-ben. A sajtó közreadta, hogy „Megnyílt a kaposvári múzeum képtára. Végleges otthont kapott a Rippl-Rónai – gyűjtemény”. A kor szellemét kellően érzékelteti a Szabad Művészet 1950-ben megjelent cikke a kiállításáról:

„Kaposváron, a megyei Múzeumban most nyílt meg a Múzeum anyagát s a városban fellelhető modern képzőművészeti alkotásokat bemutató figyelemreméltó kiállítás. Népi demokráciánk kulturpolitikája következtében már kisebb vidéki városainkban is módjukban van a dolgozóknak értékes képzőművészeti kiállításokat látogatni.

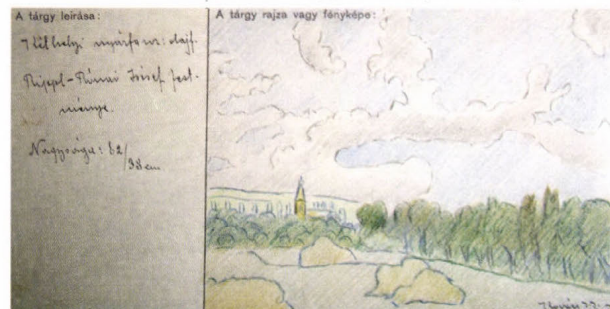
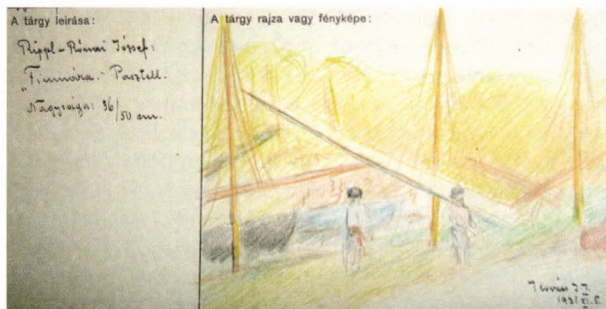
Kaposvár Rippl Rónai és Vaszary János szülővárosa. Figyelemreméltó a Múzeum vezetőségének lelkes munkája, mellyel a képzőművészet iránt érdeklődés felkeltésén és állandó ébrentartásán dolgozik... A munka még jobbátétele érdekében azonban szükséges néhány hibára is felhívni a rendezők figyelmét... A képeket vizsgálva a legjobb akaratral sem fedezhető fel a művek és a munkásosztály közti kapcsolat... A Rippl Rónai képek az első világháború előtti formalista, öncélú, burzsoázia ideológiáját tükrözik vissza... A mai kritikának feladata harcolni a nyugat dekadens burzsoá ideológia ellen. Éppen ezért azt a kort, mely a művészetet látszólag öncélú, de a valóságban teljesen a bomlófélben lévő, elnyomó uralkodó osztály dekadens életének kiszolgálójává tette, semmi esetre se tarthatjuk a művészi szabadság előkészítőjének. Rippl-Rónai József igyekezett a magyar vidék kispolgári életét friss tiszta színekkel kifejezni, s levetkőzni a francia poszt-impreszionista festészet formalista hatásait: sok őszinte és tartalmas képet alkotott, de a mai, a szocialista realizmusért küzdő festőnemzedéknek mégse lehet a mintaképe.”

Az iménti kritika tükrében merészség volt a múzeumnak a Rippl-Rónai név felvétele.

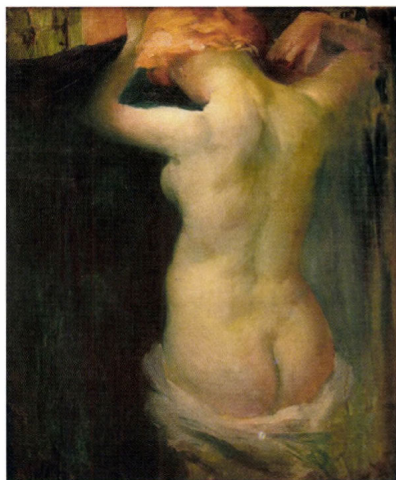

Kádár Béla képek selejtezése

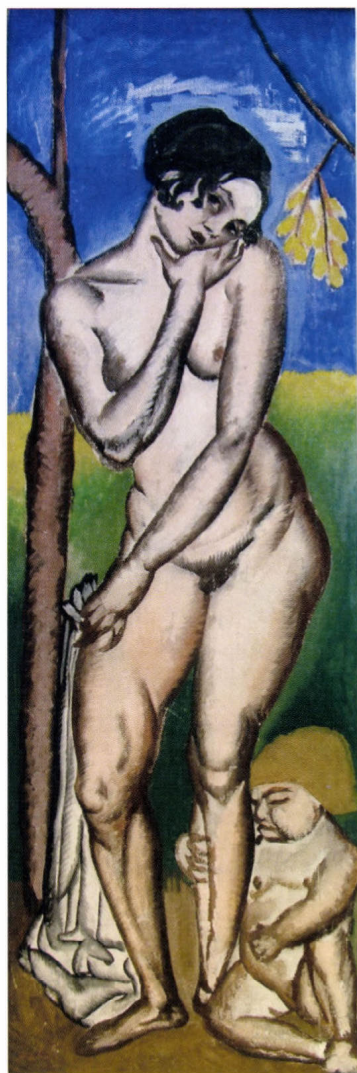
A II. világháború dúlása során elveszett Rippl-Rónai képek kartonjai

Selejtezés a múzeumban

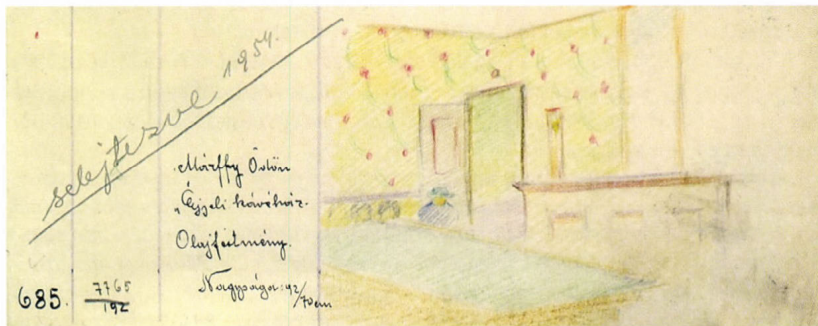
Vaszary János: Álló akt, 1911

Lehel Mária: Akt, 1911

A fenti idézetből kitűnik az új veszély, amely a gyűjteményt fenyegette. A bekövetkezett második műtárgy veszteséget 1954-55-ben állami cenzúra nyomán végzett selejtezés okozta. Nem a műalkotások sérült, lepusztult állapota volt az indok, hiszen a múzeum mindig készen állt a pusztulás folyamatát restaurálással megállítani. Ideológiai szempontú minősítéssel ítélték meg jó, vagy selejt művészetet. A munkásosztály kritikai elvárásait posztumusz bevasalták Rippl-Rónai Ödön múzeumalapítón. Nagy kárt okoztak vele. A minisztériumból Redő elvtárs kérte be a selejtezési listát. Kirendelt kollégája, Bizse Jánosné két múzeumi szakembert vett magához, Székely Zoltánt és Z. Soós Istvánt. Összesen 133 db főként ma „faueos”-nak mondható női akt témájú képeket, szerelmi jeleneteket, de egyéb, ettől eltérőket is kiselejtezték az 1910-es évek magyar festőitől. A Gönczi-féle leltárkönyv beszédes dokumentuma a történekmnek. Azt lapozgatva, az átlósan áthúzott rovatokhoz csak annyi megjegyzés olvasható, hogy: „h. veszteség 1945”, vagy „selejtezve 1954”. Az előbbi a háború, utóbbi a cenzúra kártevése. Csont Ferenc és Páldy Zoltán mondén nő ábrázolása okot adott, hogy majd minden művet kiszórjanak tőlük. Kádár Béla szép akt – csoport kompozícióiból hagytak is, selejtezték is, nem tudni, mit miért. Selejtezték a ritkaságszámba menő fél aktot Rudnay Gyulától.

Lehel Mária, Sassy Attila, Márk Lajos, Koroknyai Ottó képei prudériai szempontból nem lehettek megütköztetőek, mégis bűnhődtek. Érthetetlen, hogy mit kifogásoltak Márfy Ödön 70x90 cm-es Éjjeli kávéház című olajképén és Bornemisza Géza neős – nagybányai tája ellen. Vallásos témájú ábrázolásokban viszonylag kevés kivétlnivalót találtak. Érthetőnek látszik az a két selejtezés, amikor hamisítványt ismertek fel a Munkácsynak tulajdonított ceruza tanulmányban és Szinyei Merse Pál jelzetű kis olaj tájképben.

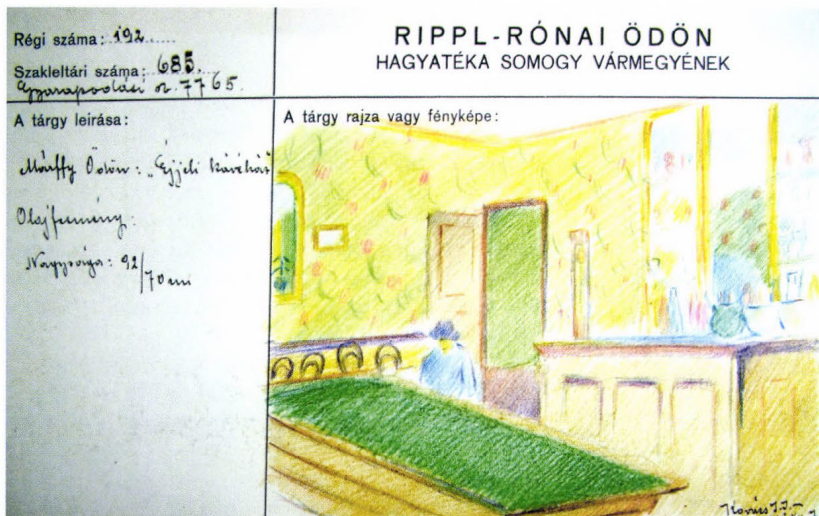

Karton a kiselejtezett Márfy képről. Éjjeli kávéház

A Szabad Művészet 1951. januári száma tudósít az új múzeumi kiállításról:

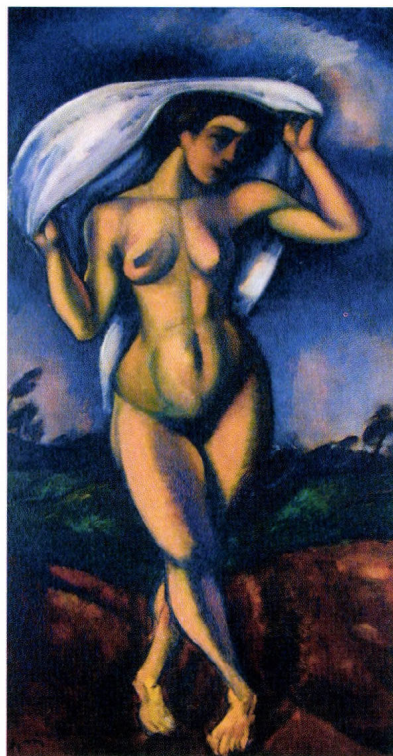
„A Kaposvári Múzeum képtárának négy termében mutatták be a somogy megyei művészek legújabb alkotásait. ... Ehhez a nagy feladathoz igen komoly támogatást nyújt a Megyei és Városi Tanács a többségben rajztanárokból álló művészeknek... Az első díjat Kunffy Lajos „Falusi kovács” c. műve kapta... A II. díjat Z. Soós István „Örömműnnp december 21-én” c. képével nyerte el. A kép ünneplő tömeget ábrázol a feldíszített Városháza előtt. A téma komoly feladat elé állította a művészt, melyet szerencsésen oldott meg, mert sikerült visszaadnia azt az ünneplés és lelkes hangulatot, mellyel a dolgozók Sztálin elvtárs születésnapját ünnepelték... A III. díjat Soltra Elemér „Török a Nagybereket” című művéért kapta. Ezen a képen az új szántóföldek feltörését végző traktorok munkáját ábrázolja...”

Az 1956. október – novemberben rendezett kiállítás a Somogy Megyei Képzőművészek Munkacsoportja 10 éves működésének alkalmával katalógus is készült. Annak előszavából idézünk: „... Alighogy átviharzott felettünk a háború orkánja, mely „fákat tördelt”, s „ember-szívekben dúltak lábai”, a Somogy megyei festőművészek kiszáradt ecsetjeikkel újból keverték palettáikon az élet színeit, mert nem akartak hűtlenek lenni a múlt hagyományaihoz, melyet ilyen nevek képviselnek, mint Zichy Mihály, Rippl-Rónai, Vaszary – hogy csak a világhírű mestereket említsük – s alkottak, festették a rügyszó élet új színeit, a nép birtokába került tájat, a nép számára kivirult Balaton-partot, az életet teremtő munka lendületét, népünk jövő felé forduló arcát, tőprengő fejeket, akik az élet új lehetőségét keresték... 1950-től kezdve a Rippl-Rónai Múzeum adott hajlékot az évenként megismétlődő kiállításoknak...”

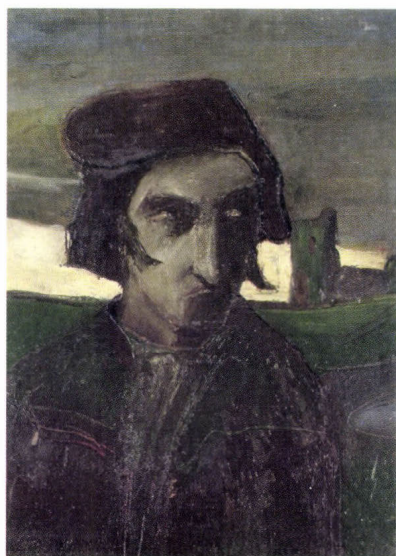

Régi karton Márffy Ödön kiselejtezett képéről

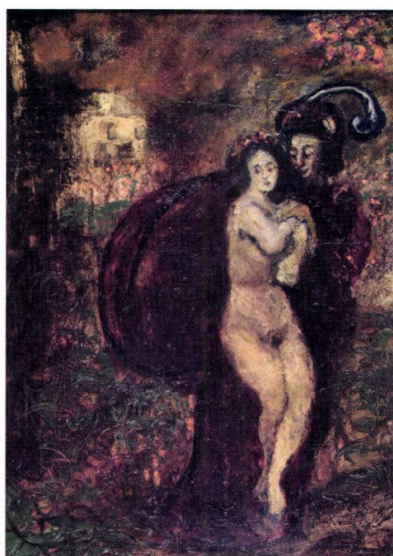
Az öt éves terv teljesítése a múzeum számára is kötelező volt. Így készült el 1951-ben az Újjárendezett Kaposvári Múzeum állandó régészeti-, várostörténeti-, néprajzi és képzőművészeti kiállítása. A megnyitó ünnep alkalmából hirdették ki, hogy a múzeum felvette Rippl-Rónai József festőművész nevét. A múzeum igazgatója központilag elrendelt feladatként vállalt olyan kiállítást, mint 1959-ben *Vietnámi Képzőművészet*; 1960-ban *Munkásélet*, stb. A Népművelési Minisztérium érdekes vándorkiállításokat szervezett a Nemzeti Galéria anyagából *Magyar festőművészet mesterei* címmel 1953-ban, benne a XIX. század művészei: Barabás Miklós, Lotz Károly, Madarász Viktor, Székely Bertalan, Paál László, Szinyei Merse Pál, Rippl-Rónai, stb. képei. Kaposvárra is eljutott 1953-ban az *Európai festőművészet* című kiállítás, amely Balló Ede másolatai voltak Tizian, Rubens, Holbein, Greco, Velazquez, Goya és Rembrandt műveiről. Érdekes lehetett a *Kelet Ázsiai festmények és fametszetek* 1956-ban. A múzeum igazgató személyes kapcsolatai alapján került a programba sok jó kollekció: Nemes Marcell hagyatéka; Tompa Kálmán gyűjteménye; Tornyai János; Gadányi Jenő; Vörös Géza; Szántó Piroska; Würtz Ádám kiállítása.

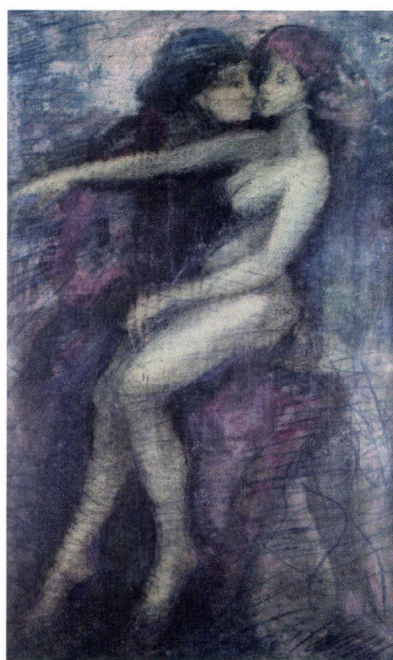
Márffy Ödön: Akt, 1911

Gulácsy Lajos: Dante, 1903

Gulácsy Lajos: Don Juan kertje, 1910

Gulácsy Lajos: Idill, 1910 körül

A hagyományok élesztése

Emlékmű Lányi Dezső szobrászművész alkotása a Teleki téren, 1936

1957-ben Rippl-Rónai halála 30. évfordulójára megalakult a Rippl-Rónai Emlék-bizottság. Az ünnepélyen Bernáth Aurél beszédében hosszan taglalta a művész életútját, festői korszakait, művészetének forradalmi jelentőségét. „Az pedig, hogy éppen Kaposváron, szülővárosában ontotta legbővebben műveit, különös kötelezettségeket ró a városra. Ady szép gondolatát példázza ő is a „fel-fel dobott kő”-vel, amely visszahull, „százszor is, végül is”. „Visszahullásában” Európát hozta ide magával. De mily magyar, sőt dunántúli lett ez az Európa a keze alatt. Ebben a „dunántúli” jelzőben azonban nehogy vidékiességet értsünk! Úgy lett ő magyar, úgy lett ő dunántúli, hogy mértéket lehet róla venni szerte Európában. Így kell, így lehet csak értelmezni a „honi”-t, ha a mérce egyben ilyen magasán is van.

Mondom: Rippl emléke különös kötelezettségeket ró a városra. Nagy öröm mindnyájunknak, hogy a nevét viselő múzeum képtára új otthonába költözik. Jó tudnunk, hogy a város átérzi kötelességét. Rippl-Rónai hálás lesz a fáradságért. A város rangja nő általa.

Rippl-Rónai sírjának koszorúzása, 1957

Medgyessy Ferenc Rippl-Rónai szobrának koszorúzása, 1957

S ha már a múzeumról beszélünk, különösen a képtárról, nem mulaszthatjuk el, hogy az ünnepély fényét ne sugároztassuk mesterünk testvéröccsére, Rippl-Rónai Ödönrre is. A képtár alapjait ő vetette meg, példátlan szorgalommal és úgyszeretettel. Apostoli szerénységgel és hittel működött a város kultúrájáért. Az ő neve itt, e városban szétválaszthatatlanul össze kell, hogy forrjon nagy fivére nevével. De érezzünk hálát azok iránt is, akik az ünnepély megrendezésén fáradoztak...” – mondta Bernáth Aurél.

Emléktábla az Anna utcai házon, 1957

Bernáth Aurél beszél a kaposvári Városházán rendezett Rippl-Rónai Emlékülésen, 1957

Rippl-Rónai emlékülés a Városházán, 1957

Bernáth Aurél és Kerekesné városi tanács titkár Rippl-Rónai szüleinek Anna utcai háza előtt, 1957

Bernáth Aurél és Ruisz György az Anna utcai ház előtt, 1957

Három évvel később, 1961-ben Rippl-Rónai József születésének 100. évfordulójakor Kaposváron ismét Rippl-Rónai Emlékülést rendeztek. Bernáth Aurél és Martyn Ferenc közbenjárására a helyi állami vezetés elfogadta, hogy a kaposvári múzeum, s maga a város, Rippl-Rónai József kultuszának helye legyen. Takáts Gyula múzeumigazgató javaslatot tett Rippl-Rónai díj alapítására. A javaslatot beterveztette a Somogy megyei Tanácsának is, amelyet ott elfogadtak. 1962-től minden évben kiosztották, ha arra érdemes alkotást, avagy művészt talált a bíráló bizottság. A díj egy Borsos Miklós által készített Rippl-Rónai érem és 4000 Ft. Célja a megye kiemelkedő festőhagyományának, Rippl-Rónai emlékének méltó megőrzése, fejlesztése, a városban élő és kiállító művészek megbecsülése. A díjat kaphatták az ország más részén élő, vagy a somogyi festők is, akik a Rippl-Rónai Múzeumban önállóan, vagy az Őszi Tárlaton szerepeltek.

Rippl-Rónai József szellemi hagyatéka, a Rippl-Rónai Ödön-gyűjtemény Rippl-Rónai képei és az akkor még magántulajdonú Róma-villa kellő nyomtatékkal bírt, hogy a hivatalos körök a tradíció ápolását a kultúrpolitika meghatározó részévé tegyék. Döntés született a Rippl-Rónai József állandó képtárának megalapításáról, tervbe vették a Róma-hegyi lakóház, emlékmúzeummmá való berendezését.

A Rippl-Rónai képtár a meglévő múzeum három szobájába lett, de nem állandó jelleggel. A terv végleges megvalósulásáig újabb évtizedeknek kellett eltelnie. Addig is a múzeum számos időszakos kiállítást rendezett. Időközönként a gyűjteményből többféle szempont szerinti válogatás, elsősorban a névadó művei szerepeltek. A századelőtől indult somogyi festők csoportkiállítása folytatódott. Az 50-es évektől Őszi Tárlat, később Tavasz Tárlat címmel szerepelt a programban. A kortárs művészeti téma részletes kifejtése Géger Melinda dolgozatában olvasható e kötetben.

1955-ben újraeltárolták a múzeum képgyűjteményét. A képzőművészethez értő Takáts Gyula költő igazgató végezte a műgyűjtést. A budapesti Bizományi Áruházban, az árveréseken választott ki művészi és múzeumi szempontból jelentős festményeket. A következő Rippl-Rónai műveket vásárolta meg: *Hock János* álló alakos képe (1896), *Bóbiskoló öregasszony* (1897), *Pireneusi táj* (1899), *Csendörök* (1902), *A bogáti kastély parkja* (1905), *Balkayné portréja* (1910), *Három sudár jegyenye* (1909), *A detektív* (1923). Értékes és szép festményeket gyűjtött Egy Józseftől, Iványi-Grünwald Bélától, Rudnay Gyulától, Berény Róbertől, Bernáth Auréltól, Ámos Imrétől és Barcsay Jenőtől. A múzeum számára gyümölcsöző baráti kapcsolatban állt Kunffy Lajossal és Martyn Ferencel. Kunffy megkezdett kollekcióját önálló múzeummmá gyarapította.

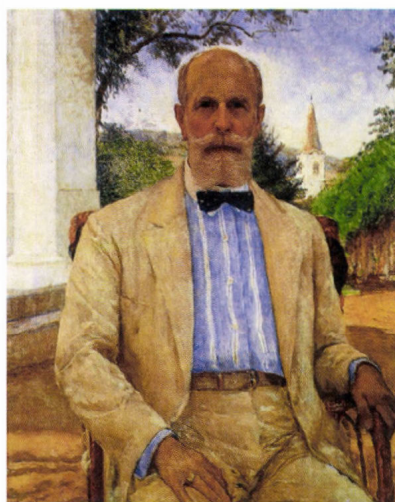

Kunffy Lajos és a francia kultúrattasé, 1957

A francia kultúr attasé, Martyn Ferenc, Kunffy Lajos a Rippl-Rónai emlékkiállításán Kaposvár, 1957

A Somogyi Képtár

Kunffy Lajos: Önarckép 70 éves koromban, 1939

Rippl-Rónai József: Balkayné arcképe, 1911

Rippl-Rónai József: Tavaszi munkák, 1911

Az 1973-tól 1990-ig fennállt Somogyi Képtár egy figyelemreméltó alcímet viselt az utcai tábláján: A Rippl-Rónai Múzeum képzőművészeti gyűjteménye. Úgy tűnt, mintha megvalósult volna ott a Rippl-Rónai Ödön- hagyaték és Rippl-Rónai József képeinek régóta remélt kiállítása. Képtár avatáskor egyszerre két kiállítás nyílt külön – külön katalógussal. 1973. július 20 – szeptember 1-ig, mindössze másfél hónapig tartott nyitva **Rippl-Rónai József gyűjteményes kiállítása** és a **Rippl-Rónai Múzeum legszebb képei** címmel. Lebontották, hogy november 7-re elkészüljön a fél ország kortárs képzőművészetének újszerű seregszemléje, a Dunántúli Tárlat. Nagy munkát és köztisztelőt érdemlő vállalkozást indított vele a múzeum. Megemlégtük, hogy Dunántúli Tárlat címmel a Berzsenyi Társaság már rendezett évenkénti kiállítást 1928-tól 1935-ig tavaszi időpontban. A szervezési nehézségek miatt szűkölt le akkor a somogyi képzőművészek Tavaszi Tárlatává. Az újra elindított Dunántúli Tárlat három évenként, a köztes időben Tavaszi Tárlat volt. Akkor már felújítási előkészületek folytak a Róma-villában. Megrendeztünk egy *Rippl-Rónai emlékkiállítást* 1977-ben, a *Plein air festészet Ferenczy Károlytól Kunffy Lajosig* címűt 1977-ben, *Vaszary János emlékkiállítást* 1974-ben és 1980-ban, a *Somogyi Képtár új szerzeményeit* és *Somogy festészeti hagyományait* 1978-ban. A távoli és közeli hagyomány ápolás érdeke, miként az ötvenes és hatvanas években már többször, ismét összejött. A szocializmus korának ünnepeire egyre nagyobb rendezvényeket kért az állam. A helyi kortárs művészeknek, a modern művészetnek jogos igénye volt nyilvánosságra. A Somogyi Képtár a budapesti Műcsarnokhoz hasonlóan időszakos kiállításokat bemutató intézmény lett. Évente átlagosan tíz kiállítás szervezése mellett a Somogyi Képtár három személyből álló csoportja látta el a múzeum vidéki hálózatát is képzőművészeti programokkal. Marcaliban, Csurgón, Barcon és Siófokon volt a városi múzeumoknak időszakos bemutató terme, ahol évente összesen több, mint tíz kiállítás nyílt a Somogyi Képtár rendezésében. Ezzel a múzeum alkalmazottainak a kötelező feladatkörükön kívül eső munkát rendelt el a Megyei Tanács. Kaposvári üzemek részére (Textilművek, Villamossági gyár, S. Á. Építőipari Vállalat) évi egy-két alkalommal kiállítási szolgáltatást kellett nyújtani. Például november 7-e alkalmából a Nyolcak festő csoportja kiállítása, április 4-re Kunffy Lajos somogytúri táj- és zsánerképei. Csakúgy a siófoki, barcsi, csurgói művelődési házak részére kellett körutaztatni anyagokat, általában az amatőr képzőművészet köréből. Kialakult egy jó minőséget meghatározó kiállítás rendezési arculat, amelyet tehetséges, gyakorlott személyi állomány, művészi grafikai igényű plakátok, fehér tapétával borított, mobil paravánok, jól kezelhető kiállítási installáció, felelősséggel végzett műtárgyszállítás, biztonságos csomagolás, korszerű technikai felszereltség jellemezte. A szinte nagyüzemi kiállítási tevékenység 1976-tól 1985-ig tartott és mintaadó lett a Somogy megyében létesülő művelődési házi galériák számára. Az 1980-as évek elején a Somogy Megyei Művelődési Központ a népművelő

hálózata fokozatosan mentesítette a Somogyi Képtárt a rá terhelte feladatkörétől. Az intézményesített képzőművészeti művelődés-, kiállítás-, képtári hangverseny és művészettörténeti tudomány szervezés a Somogyi Képtárban jött létre elsőként Kaposváron. A fellendült művészeti közélet a város kulturális rangját emelte országos színvonal fölé. A Rippl-Rónai Ödön gyűjteményből vett válogatás szerepelt 1975-ben Szegeden a Móra Ferenc Múzeumban, Keszthelyen a Balaton Múzeumban, 1977-ben Szófiában, a Magyar Kultúra Intézetében, 1978-ban Nagykánizsán. Rippl-Rónai grafikákból a szekszárdi Béri Balogh Ádám Múzeumban és három kaposvári üzemben (1976-ban EIVRT-nél, VBKM-ben és a fonodában) voltak kiállítva. A sok utaztatást elszenvedő múzeumi anyagról áttértünk a kortárs művészek kiállítására. (A kortárs művészeti témakört Géger Melinda írása tárgyalja.)

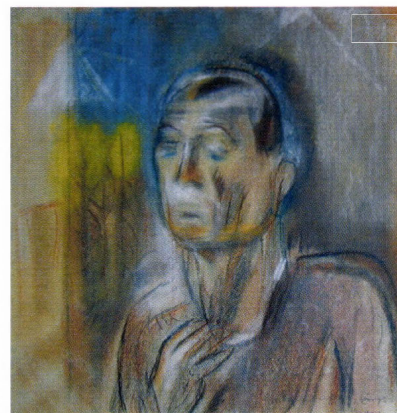

Rippl-Rónai kiállítás megnyitó ünnepség a Somogyi Képtárban. Aknai Tamás a megnyitó – Jelen van Honfi István igazgató és Horváth János képtárvezető, 1977

A Somogyi Képtár személyi állománya a következők. Kovács József a korábbi restauratori munkaköréből kiállítás rendező muzeológussá lépett elő, asszisztense Bernáth Csaba. Horváth János 1976-tól lépett a múzeum állományába és képtár vezetőként dolgozott együtt az előző munkatársakkal. 1978-tól két évig kiállítás rendezéssel foglalkozott Almássy Mariann művészettörténész. Géger Melinda 1982-ben került a képtárba művészettörténészként. Gyűjteménykezelői munkakörben, hosszabb – rövidebb ideig dolgozott Zalánfi Judit, Toldi Miklós és Zákányi László.

A túlfeszített munkával végzett kiállítás rendezés mellett a kötelező muzeológusi szaktevékenység sem szorult háttérbe. Szükségsszerűvé vált az önálló művészettörténeti osztály megszervezése, amelyet nem terhel az egyre több és igényesebb program szervezés. A képtárnak festményraktára és kutató szobája volt. Az elraktározott klasszikus gyűjtemény tetszetős darabjait a magas rangú megyei-, párt-, bank- és földhivatali vezetők irodáik díszítésére válogatták ki - a múzeumigazgatóra gyakorolt hierarchikus nyomás alapján. Ha az igényes funkcionárius a képkeretet kifogásolta, átkeretezték az iroda bútoraihoz illő keretbe. Az évekig „kint lévő” műtárgyakban nem esett hiány. A sérült festményeket a Magyar Nemzeti Galériában és a szombathelyi múzeumban restauráltattuk. Fokozatosan megszüntettük a gyűjtemény t megviseelő kiállítás kampányt, mert az állandó kiállításra készültünk. 1989-ben, a rendszerváltáskor került minden képünk vissza, ajándékkal megtoldva a pártbizottsági kép gyűjtemény néhány propagandisztikus stílusú darabjával. A politikai fordulattal járó köztéri művek eltávolításakor, amit csak lehetett, a múzeum befogadott. Két középületi pannót kaptunk ajándékba: a Városház házasságkötő termének Bernáth Aurél festményét és a Volán pályaudvarról Szabados János *Somogy* pannóját.

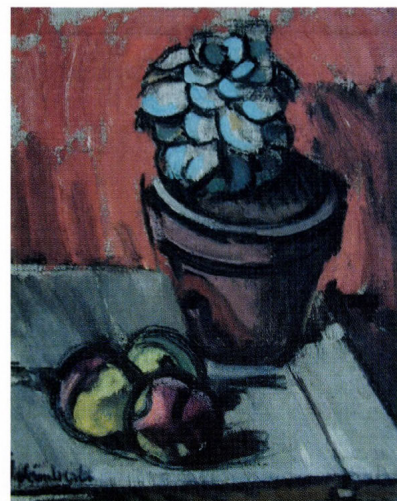
A publikációs munka Szij Béla, a Magyar Nemzeti Galéria művészettörténésze szakfelügyelete nyomán indult el. A Rippl-Rónai József gyűjteményünkről elsőként Kovács József írt dolgozatot a múzeumi évkönyvbe. Az 1979-ben megrendezett Rippl-Rónai emlékülésen Németh Lajos A vizuális kultúra problémái a magyar századelőn címmel referált, Bernáth Mária a Rippl-Rónai kutatás jelenlegi helyzetét taglalta, Szij Béla a Rippl-Rónai hamisításról, Laczkó András Rippl-Rónai irodalmi

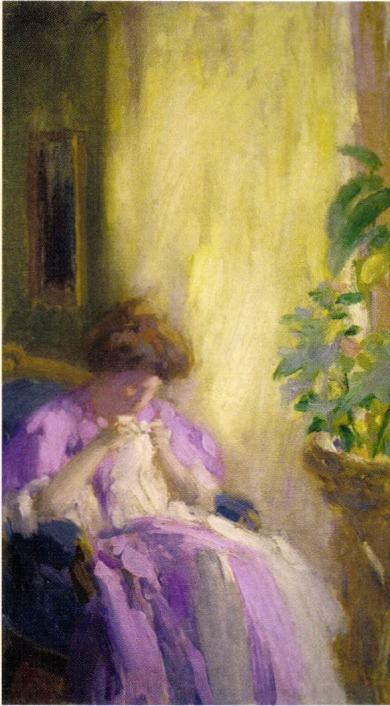
Egrý József: Önarckép, 1940 körül

Galimberti Sándor: Nagybányai városrészlet, 1907 körül

Galimberti Sándor: Virág- és gyümölcs csendélet, 1911

Vaszary János: Kézimunkázó nő, 1907

kapcsolatairól, Horányi Barna Rippl-Rónai szabadiskolájáról és Kovács József saját kutatásairól tartott előadást. Az előadások szövege nyomtatásban is megjelent 1981-ben *Rippl-Rónai világról* címmel.

A Kaposvári Városi Tanács és a Somogy folyóirat 1988-ban *Rippl-Rónai emlékezete* címmel szervezett tudományos tanácskozást. Az elhangzott előadások *Rippl-Rónai vonzásában* címmel jelentek meg: Takáts Gyula: *Rippl-Rónaira emlékezve*; Bernáth Mária: *Hatás és asszimiláció Rippl-Rónai franciaországi képeinek tükrében*; Timár Árpád: *A műkritikától a művészetfilozófiáig – Fülep Lajos Rippl-Rónairól*, Horváth János: *A múzeum Rippl-Rónai gyűjteménye*; Laczkó András: *Barátok és tanítványok a mester körül*; Czinkotay Frigyes: *Emléksorok Rippl-Rónairól*.

Múzeum a Megyeházban

A Somogy Megyei Tanács 1984-ben kiköltözött a klasszikus stílusú Vármegyeházból az újonnan épített épületébe. A tanácsi irodák falát díszítő képekből több tucatnyit hagyott hátra a múzeumnak. Ezek kortárs somogyi festőktől vásárolt képek. A régi Megyeházat a Rippl-Rónai Múzeum, a Megyei Földhivatal és a Somogy folyóirat szerkesztősége foglalta el. Az 1985-ös „honfoglalás” fellelkesült hangulatban zajlott. A szakvezetők legjobb belátásuk szerint választották ki a megfelelő épületrészt szakraktárnak, kutatói irodának, restaurátori és dekorátori műhelynek. A régi Rippl-Rónai Múzeum fél évszázados helyszíne megszűnt a Megyei Levéltár felett. Akkor bontották le az állandó régészeti- és néprajzi kiállítást. Néhány év után kiköltözött a földhivatal, s az egész megyeház múzeumi hasznosításra várt. Állandó kiállítás rendezését a művészettörténészek vállalták elsőként. A hely biztosította lehetőség, az ugrásszerű fordulat a korszerű múzeumi berendezkedés gondolatát még nem vonta maga után. Tágas irodái-, kutatói szobái-, gyűjtemény raktározási-, restaurátor műhelyi helyiség adódott. Az új rendben elhelyezett gyűjteményi anyagok a kutatásra és új tervekre ösztönöztek. Az intézmény szervezetenként nagy fejlődésnek indult. Az első emelet utcafronti szobái, folyosók és egy kis ablaktalan szoba, sok érdekes képzőművészeti- és iparművészeti kiállítás rendezését tette lehetővé. A díszterem párnázott üléseit eltávolítva, egy második reprezentatív kiállítóterrel gazdagodtunk. A Somogyi Képtár működésével párhuzamosan megnövekedett a kiállítási rendezvények száma. Jelentősen emelkedett a dolgozói létszám. Megváltozott a múzeum szervezeti felépítése, a szakirányú csoportokból osztályok lettek. A Somogyi Képtárból kifejlődött egy művészettörténeti- és egy közművelődési osztály. A művészettörténeti osztály alapja a képző- és iparművészeti gyűjtemény, a hozzá tartozó tudományos munkával. Azt a feladatkört vitte tovább Horváth János. Az általa végzett kiállítás rendezések az emlékmúzeumokra, az állandó kiállításokra specializálódott. 1984 évvégén a gyűjtemény és az osztály elhagyta a Somogyi Képtárt, és a Fő utca 10. alatti épület második emeletére költözött, sokkal kedvezőbb raktározási- és dolgozószobái elhelyezéssel. A Somogyi Képtár irodája helyén művészklub lett. A közművelődési osztály Cseicsner Endrének vezetésével kortárs

Sípos Szabó Márta, Lóczy Katalin,
H. Bognár Zsuzsa és O. Papp Gábor

Cs. Hegedűs Erika és O. Papp Gábor
képzőművész

Bernáth Aurél kiállítás megnyitóján a SMMI Nagyteremben, 1995

Balázs János emlékkiállítás megnyitóján Horváth János, Gyenesei István, Takáts Gyula és Bernáth Mária, 2005

képzőművészeti kiállításokat szervezett. Matucza Ferenc vezetésével a kiállítás rendezést kivitelező és katalógust, kiadványokat, plakátokat színvonalasan megtervező grafikai műhely létesült. A két osztály felett, az 1983-ban történt kinevezésétől 1990-ig Pogány Gábor művészettörténész, megyei múzeumigazgató helyettes állt. Pogány Gábor a korábbi munkahelyén, a budapesti Fiatal Képzőművészek Stúdiója vezetőjeként szerzett kapcsolatait és jártasságát a kortárs képzőművészeti életben, nagyon sikeresen kamatoztatta a múzeumban. A Fonyódi Iskola festőcsoport tevékenységét követték nyomon Pogány Gábor kiállítás rendezései és publikációi. Bölcsészdoktori dolgozatát „Kondor Béla hatása a kortárs festészetre” címmel írta.

1985-től a Rippl-Rónai Múzeum Művészettörténeti Osztálya lett a tudományos kutatás helyi bázisa. A törzsgyűjtemény és a kiállítások történeti dokumentumtárának feldolgozásával kezdődött művészettörténeti kutatás, mind a helyi származású klasszikusok, mind a kortárs képző- és iparművészek vonatkozásában.

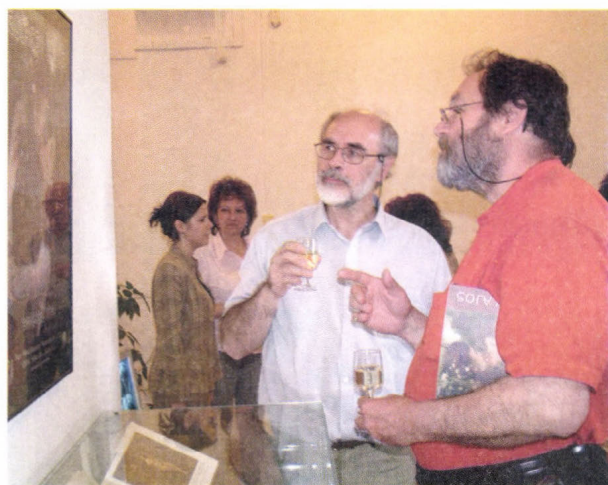
Horváth János fő kutatási témája Rippl-Rónai József élete és művészete. Könyvet és tanulmányokat írt Rippl-Rónairól, Kunffyról. Gyűjtő munkája során 25 db Rippl-Rónai festménnyel gyarapította a Róma-hegyi emlékmúzeumot. A somogyi klasszikusok körében jelentős minőségű a gyarapodás: 50 db Rippl-Rónai rajzzal, 13 db Vaszary János képpel, 7 db Zichy Mihály-, 52 db Bernáth Aurél-, 37 db Martyn Ferenc-, Balázs János, valamint kortárs magyar művészek műveivel. A múzeum állandó kiállításait rendezte.

Vaszary János: A művész testvérhúga, 1898 körül

Horváth János művészettörténész tárlatvezetést tart

Horváth János és Vörösvári Ákos műgyűjtő a Gulácsy kiállításon. Rippl-Rónai Múzeum, 2006

100 ÉVES A MÚZEUM

A festmény raktárban Sebők Szilvia gyűjteménykezelő, 2008

Dr. Géger Melinda művészettörténész kutatása a múzeum képzőművészeti gyűjteményére és a somogyi régió kortárs művészeinek munkásságára specializálódott. Kiemelt kutatói köre Vaszary János és Galimberty Sándor művészete. Bölcsészdoktori disszertációja *Képzőművészet Somogyban 1945–1990* címmel megjelent a múzeum kiadásában. A kortárs képzőművészeti gyűjtemény gyarapítása érdekében szervezte meg a Rippl-Rónai Ödön Közalapítványt. (Lásd külön fejezetben.)

H. Bognár Zsuzsa tárgyrestaurátorként kezdte munkáját a múzeumban 1968-ban. 1981-ben lépett muzeológusi munkakörbe. Munkája mellett megszerzett művészettörténeti szakképesítésével az iparművészeti gyűjtemény gyarapítását, kiállítási és raktározási rendjét intézte. Kutatásának előterében Goszthony Mária élete és művészete állt, s könyvet is írt róla. A múzeum és a Bárdibükkii Goszthony Mária Közalapítvány között fennálló kortárs üveg gyűjteményfejlesztésért felelős beosztással rendelkezik.

A művészettörténeti adattár az osztályon folytatott kutatás számára fenntartott irodába került. A múzeumi dokumentumok, fotók forrás anyagok több ezres tételben található meg mint a Rippl-Rónai Múzeum tudományos munkáját szolgáló anyag. Az adattáros munkakört betöltő személyek gyakran váltották egymást: Huszka Judit, Martyn Gizella, Baumgartner Zsuzsanna, Kőrös Lajosné, Schenk Andrásné és Sebők Szilvia. A gyűjteménykezelőként Zákányi László, Gárdonyi Tibor és Krasznai Zsolt dolgozott az osztályon.

Költő László megyei múzeumigazgató a Festők Nagybányáról című kiállítás megnyitóján, 2009

Szűcs György a Magyar Nemzeti Galéria művészettörténésze nyitja meg a Festők Nagybányáról című kiállítást, 2009

A Rippl-Rónai Ödön gyűjtemény című állandó kiállítás, 2008

Vaszary János képei a Rippl-Rónai Ödön gyűjteményben, 2009

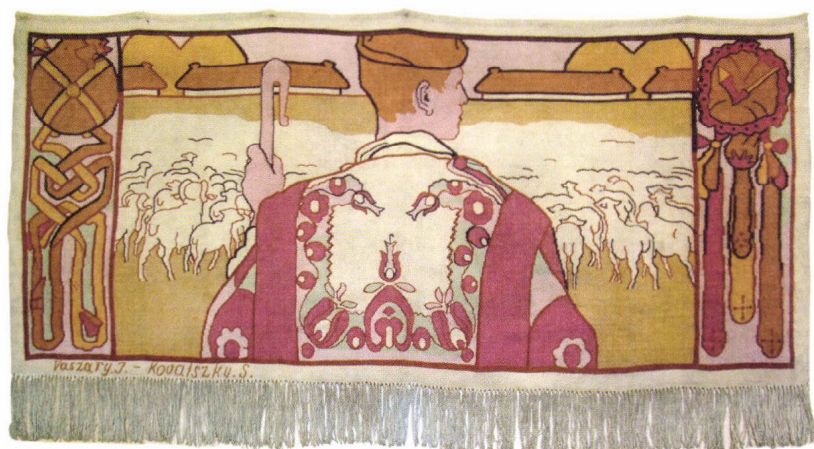
A Rippl-Rónai Ödön gyűjtemény című állandó kiállítás folyosója, 2009

Bernáth Aurél emlékszoba, 2008

Kunffy Lajos: Bretagnei tengerparton, 1898

Zala György 1897-ben alkotott szobrai
Ferenc József és Erzsébet királyné
a múzeum aulájában, 2006

Vaszary János: Juhászbojtár, falikárpit,
1899

Emlékmúzeumok és állandó kiállítások

A somogyi múzeumi szervezet az 1970-es évek végén kezdte el a vidéki intézmények létrejöttével történő kiteljesedését. Megyeszerte, városokban, falvakban létesültek új múzeumi egységek. Napirenden volt a meglévők felújítása, korszerűsítése.

Ez a tájék kiváló, meghatározó jelentőségű festőművészeket adott a magyar kultúrának.

Az európai hírűvé vált Zichy Mihály és Rippl-Rónai József, valamint a magyar klasszikusok sorát gyarapító Vaszary János, Galimberti Sándor, Bernáth Aurél, Martyn Ferenc és Kunffy Lajos. Kimagasló művészetük nem kizárólagosan csak a somogyi táj, nem is a helyi társadalmi fejlődés eredménye. Külföldi utazások révén európai mezőnyben megújulást jelentő művészi törekvéssel tudtak haladó szellemű áramlatokhoz kapcsolódni. Hazatérésük során végzett somogyi működésük nyomán merült fel a „genius loci” pannon karakterének megfogalmazása. Több évtizeden keresztül folyvást születési sorban és generációs csoportokban követik egymást a jeles művészek, akik a Balatontól a Zselic dombjain keresztül a Dráva partjáiig megfestették Somogy legszebb tájait, az ott élő embereket, életüket, szokásaikat és gondolkodásmódjukat. Mindig jönnek az újak, s az eltávozottakra emlékezni akarunk. Az első generációsnak, az immár klasszikusoknak: Zichy Mihálynak, Rippl-Rónai Józsefnek, Vaszary Jánosnak, Kunffy Lajosnak és Bernáth Aurélnak külön-külön önálló múzeuma, illetve emlékszobája létesült.

Zichy Mihály, Rippl-Rónai József és Kunffy Lajos egykori otthonában, eredeti miliőben, a személyes és családi hagyaték és az életmű enteriőrökben hitelesen kialakított múzeumi együttese vált rendezői elvvé. A mindhárom esetben szerencsés adottság és körülmény volt a fennmaradt ház és családi hagyaték. Múzeumi célú megvásárlással, illetve örökös letétbevitellel sikerült megátolni a hagyaték szétszóródását. A rendező szakmuzeológus többéves utánajárását, szervezést végzett az eredeti állapot rekonstrukciójára. Restaurátoraink gondos munkát fordítottak a relikviák, múzeumi berendezési tárgyak rendbehozatalára. A restaurátorok H. Bognár Zsuzsa, Marton Klára, Vámosi Lajosné, Csizsár Jánosné, Laki Balázs Zoltán, Horváth Péter és Nagy Ágnes.

Zichy Mihály Emlékmúzeum, Zala

Zichy Mihály múzeuma Zalán áll. A XIX. századi köznemesi kúriában született a bravúros rajztudású, romantikus lelkületű művész. Élete nagy részét Oroszországban töltötte a cárok megbecsült udvari festőjeként. A múzeumot Zichy Mihály alapította 1880-ban a kúriához toldalékként épített műteremben. A családi leszármazottak 1927-ben ereklyemúzeumként rendezték be Zichy hagyatékából.

A Szentpéterváron élt művészt szép, faragott bútorok, iparművészeti, néprajzi kincsek, műtermi felszerelés, fegyver gyűjtemény vette körül otthonában. Rajzi témáihoz a szereplőket kiegészítő eszközként, modellként használta a gyűjteményt. 1906-ban bekövetkezett halálával Oroszországból került minden értéke Zalára.

A Zichy Múzeum, 2009.

Zichy Mihály Emlékmúzeum, Zala

JUBILEUMI KÖTET

A hagyaték a művész alkotásaiból és sokrétű műgyűjteményéből áll. A hagyatéki festmények egyik része családi vonatkozású portré, jelesül a művész fiatalkori festményei, két önarcképe, édesanyja félalakos arcképe, Antal bátyja arcképe. Zichy Antal Deák-párti képviselőként drámaírással is foglalkozott.

Göncz Árpád köztársasági elnököt kalauzolja a Zichy múzeumban Csicsery Rónay István, Zichy Mihály dédunokája, 1992

A Zichy Múzeum felújítása évében, 1978-ban. Petrus Péterné gondnok, Csicsery Rónay Istvánné múzeumvezető, Petrus Magdolna teremőr és H. Bognár Zsuzsa restaurátor

A múzeum dolgozói Zalán a Zichy Múzeum felújításakor 1978. H. Bognár Zsuzsa, Marton Klára, Petrus Péterné, Tóth István

Elefánt csont kupa a Zichy gyűjteményben

A második világháború végén sok értéket elhurcoltak. Az alapítók fia, ifj. Csicsery Rónay István 1945-ben éppen akkor érkezett Zalára, amikor a tabi szovjet hadsereg parancsnoka a muzeális tárgyak nagy részét szekérre rakatta. Zichy orosz kulturális életben betöltött szerepével érvelve, sikerült a parancsnokot meggyőznie, hogy visszaszolgáltassa a múzeum anyagát. Az USA-ba történt emigrálása után édesanyja, Csicsery Rónayné, Zichy Mária Alexandra, közismerten Lucu néni vezette a múzeumot. A háborús dúlás folyamán a környék lakói is károkat okoztak. 1949-ben, a kúria államosításakor ifj. Rudnay Gyula bejelentést tett a Műemlékek és Múzeumok Országos Központjába, hogy mentsék meg a pusztulástól a Zichy hagyatékot. Központilag Bényi Lászlót, a megyei illetékesség szerint Takáts Gyulát rendelték ki Zalára, hogy cselekedjenek. A gyűjtemény, mint magánmúzeum 1951-ben került a Rippl-Rónai Múzeum kezelésébe. Bényi László elsőként a műtermet rendezte be. 1956-ban történt egy bővülés. Az oldalszárny három helyiségét, mint a könyvtárt, a grúz szobát és a nagy műtermet rendezte meg Bényi László és Supka Magdolna. Az épület többi termébe a falu tanácsi vezetése költözött be. A múzeum vezető Lucu néni és Petrusék, a gondnoki család szolgálati férőhelyet kapott. A nedves falak idővel gombafertőzést okoztak a könyvekben, rozsdásodást a fegyverekben.

1976-ban a kúria homlokzati részéből kiköltözött a község tanácsi hivatala. Ennek következtében az épület egésze múzeumi hasznosításra került. Egy évig tartott az épület műemléki felújítása, a tárgyak restaurálása a Somogy Megyei Tanács hétmillió forintos ráfordításával. A bútorok, Zichy relikviák restaurálását saját szakembereink végezték. A művész unokája, a múzeum vezető özvegy Csicsery Rónay Istvánné a családi hagyaték rejtékéből újabb műtárgyakat adott a hét teremre kibővült kiállításhoz. A Rippl-Rónai Múzeum a BÁV aukcióin vásárolt bravúros akvarell technikával festett Zichy képeket, köztük a *Skóciai vadászat – Fáklyatánc* (1872); a *Szép színe van- Ugye jó bor?* (1862); a *Hölgyekkel mulató Falstaff* (1879), *Rablótámadás* és az *Elbotlott fiú* (1876) címűeket. A Magyar Nemzeti Galéria az 1951-i letéti kölcsönzéseken túl, további nagyméretű festményeket kölcsönzött Zalára. A felújított, kibővített múzeum 1979-ben nyílt meg. A három után hét teremre bővült a múzeum. Festészeti terem, dokumentációs szoba, családi szoba, grafikai terem, könyvtár, grúz szoba és műterem. Az épület hátsó sori része vendégszobának és a magán hagyaték raktáraként szolgált. A környező park természetvédelmi terület.

A múzeum 40 db Zichy festményt mutat be, olyan nagy méretű féművekké, mint *A modern szirén* (1880), a *Krisztus levétele a keresztről* (1847) és a *Pusztítás géniszának diadala* (1878).

100 ÉVES A MÚZEUM

Zichy Mihály: Skóciai vadászat
- Fáklyatánc, 1872

Zichy Mihály: Szép színe van! Ugye jó bor,
1862

Lengyel király étkezlete a Zichy
gyűjteményben

Könyvtár, 2009

Sikerült megvalósítani Zichy Mihály azon tervét, hogy a haladó reform eszméit tömörítő nagyméretű kompozícióit egy helyen láthassa az utókor. Csak egy összegző kiállításról remélte, hogy megértik majd művészetét. Zichy a maga korában rendkívüli erejű hatást igyekezett kiváltani a nézőből azért, hogy az általa vallott haladó polgári eszmék igazáról meggyőzőn. 1879-ben Párizsban, a világkiállítás idején botrányt keltett *A Démon fegyverei* című festményével, amelynek másik címe „A pusztítás génuszának diadala”. Delacroix híres barikádos művét idéző kép megalkotása során napi aktualitással bíró, kényes politikai eseményekhez nyúlt a művész. Eltiltották a világkiállításról, nehogy diplomáciai botrányt okozzon. Az ellene indított sajtó kampány eltérítette őt a hasonló képek alkotásától. Az irodalmi illusztrációk rajzolásával kárpótolta magát. A múzeumban külön teremben láthatók az illusztrációk. Goethe műveihez, Madách Ember tragédiájához című drámájához, Arany balladáihoz készült rajzok széles körben ismertek, így tudatformáló hatásúak lettek. A külön berendezett szoba a könyvtár. A könyvek száma meghaladja a 4000 darabot. A görögöktől kezdve a latinokon át az egész világirodalom, Diderot, D’Alambert, Shakespeare, Goethe, Byron, Puskin, Lermontov művei a 19. századi írókig bezárólag. Egy 1600-as évekből való ösnyomtatvány a királyi uralkodás módszerét tanítja az arra méltó személyek részére. A könyvespolcokon apró kincsek, szobrok, talán tücsköt is rejtett kínai vörös lakk ládika, római katonás elefántcsont kupa, érdekes összetételű pipatórium csodálható meg.

A családi szobában áll a művész bölcsője, felette egy puttó festmény, körülötte a művész édesanyjáról, Antal bátyjáról és Zichy Mihály lányairól készült portrék. Két ifjúkori önarckép vall korán megmutakozó tehetségéről. Oroszok általi lengyelországi zsákmányból származik az egészen különleges a reneszánsz evőeszköz készlet. Mindegyiknek nyelébe Zsigmond August lengyel király neve van bevésve. Érdekesek a Zichy által festett címeres tányérok.

JUBILEUMI KÖTET

Külön egység az egzotikus hangulatú grúz szoba. A Kaukázus népeinek gyöngyház- és réz intarziás bútorai, népművészeti tárgyai, karcosú, iszlám rézkancsók, ötvösmunkák, csipkeszerűen áttört faragású ülóbútorok, gyöngyház berakású asztalok, állatbőrök, kazetták, hosszú szárú pipák, grúz Mária ikon, bronz szobrocskák, rituális tárgyak külön csoportot képeztek. Becses a fegyvergyűjtemény: albán, kaukázusi, török, arab, egyiptomi, beduin és cserkesz puskák mind ritkaságok.

Grúz szoba, 2009

Sámán öltözék a XIX. századi tunguz evenki népcsoportnál

A műterem pazar látványát az egész falat betöltő *Pusztítás géniuszának diadala* c. festmény uralja. Az ablakkal szemközt falon is három hatalmas kép, a szirén ciklus látható. Alatta áttört faragású keleti bútorok, bravúrosan faragott madarakkal. Közepén áll a szétnyitható, feltámasztható táblás rajzasztal. Akvarelles dobozok, vékony tollak, ecsetek helyezkednek el az asztalon szerteszét. Csontváz, koponya, jelmezek, fegyverek, kitémőtt vadak gyakori modellként voltak a szem előtt, ha a kép témájához részletező megfigyelésre volt szükség.

A gyűjtemény jelentős része ma is a Zichy leszármazottak tulajdonában van. A múzeum 80 éves fennállása óta a Magyar Nemzeti Galéria, a kaposvári Rippl-Rónai Múzeum és a Zichy-utódok gyűjteményéből további festmények, dokumentumok, a művész kitüntetései kerültek a kiállítótermekbe.

Zichy A Pusztítás géniusza című kép elhelyezése a műteremben

Zichy műterem Zalán

Rippl-Rónai József: Fekete kesztyűs nő - Zorka, 1920 körül

Rippl-Rónai József Emlékmúzeum

Martyn Ferenc és Amerigo Tot a Róma-villában, 1980 körül

Rippl-Rónai József személyes hagyatékát, a Róma-Villát és a művész özvegyénél, Lazarine asszonynál megmaradt képeket Dr. Martyn Róbert orvos örökölte. A nagy jelentőségű örökséget az orvos kegyelettel megőrizte, s a nagy művész iránt érdeklődő ismert és ismeretlen vendégek számára kitárta a Róma-villa ajtaját. Vendégkönyvet vezetett, s talán a hálás hangú beírások nyomán született a nyilvános múzeum létesítésének gondolata. A Megyei Tanács adás-vétel keretében 1970-ben egy új ház megépítésével váltotta ki, tette szabaddá az egy holdas parkkal övezett Róma-Villát és a műtermet. A múzeum kezelésébe adták, bár az akkori múzeum igazgató restaurátor műhelyt tervezett benne. Igazgató váltás nyomán Honfi István Horváth Jánost bízta meg az 1961-ben született terv szerinti Róma-Villa hasznosításra, a Rippl-Rónai József Emlékmúzeum berendezésére. Az állandó kiállításhoz kevésnek bizonyult a Rippl-Rónai kép anyag. Szükség volt még további, festő periódusokat reprezentáló képekre. A festményekről ismert eredeti bútorok és berendezési tárgyak múzeumi letétbe kerültek. Általuk adódott a döntő fontosságú ötlet, a művész otthon rekonstrukciója. Művészettörténeti kiindulási alap volt, hogy a magyar festészet modernizációját elindító Rippl-Rónai számára meghatározó tényező volt a mindenkori otthona. A hazai lakáskultúra, az iparművészet megújítása számára is ő tette meg az első kezdeményezést a Gróf Andrássy Tivadarnak 1897-ben készített ebédlő berendezésével. Elérhető cél volt az eredeti művész otthon hiteles visszaállítása. A korabeli szobák miliője ad keretet a képkiállításnak. A rekonstruált Róma-Villában Rippl-Rónai József életmódjába, családi viszonyaiba kapunk korabeli, az 1910-es éveket felidéző betekintést. A villa épületben 80–90 db kisebb nagyobb Rippl-Rónai kép tárható ki korszakonkénti elrendezésben a közönség elé.

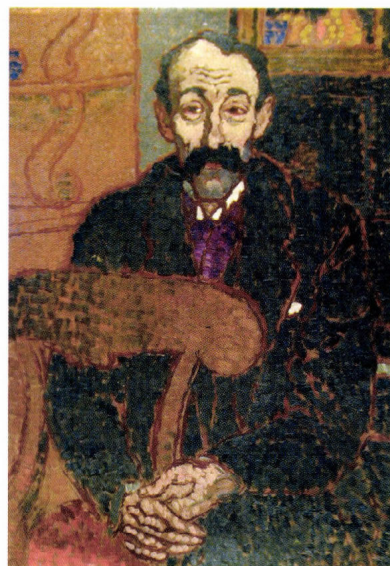

A Róma-Villa megnyitója. 1978. augusztus 20.

A vincellérházból kialakított műterem az alkotói munka körülményeit őrzi meg. Az intimitások világa különösen vonzza a közönséget. A művészettörténeti kutatás számára igen jelentős, hiteles hely az így szervezett emlékmúzeum.

A művészettörténeti munka legsikeresebb feladata a szétszóródott Rippl-Rónai hagyaték: a festmények, bútorok, relikviák, dokumentumok megszerzése, egy helyre történt rendezése, bemutatása, megőrzése, tudományos feldolgozása és publikálása. A műemléki park, a ház, a lakás rekonstrukció így lett a képkiallítás foglalatja. Az évekig tartó muzeológusi munka nyomán a részek egységes egészzé összeforrtak. A rész összetevők a következő forrásból származnak.

Az állandó kiállítás számára letétbe vett, kölcsönzött bútorzatot, lakberendezési tárgyakat restauráltattuk. Később a siker és igyekezet láttán Dr. Martyn Róbert nagy adománnyal szolgált. Minden Rippl-Rónai bútort, a kisebb használati tárgyakkal, relikviákkal együtt a múzeumnak ajándékozott. A villa pajtájában rábukkantunk a festményekről ismert népi barokk stílusú fekete kredenc roncsaira, melyet Horváth János rekonstrukciós rajza alapján Gyenis István restaurált. Az úgynevezett konyha épület, illetve az orvosi rendelőként használt vendégház padlásán 1999 nyarán Horváth János rálelt a ház életét színesítő tárgyak – kugli készlet, napernyő, szobai wc és egyéb tartozékok közt egy berozsdásodott zárú utazó bőröndre. Benne voltak az 1914-ben történt franciaországi internálás alatt Issy l'Évêque-ben készült Rippl-Rónai rajzok. Ezek a felfedezések sok örömet hozó szenzációt keltettek.

Rippl-Rónai József: Riccardo Vines Roda zongoraművész képmása, 1914

Kofferban talált rajz. Rippl-Rónai József: Jean, Louis, Therese és mások, 1914

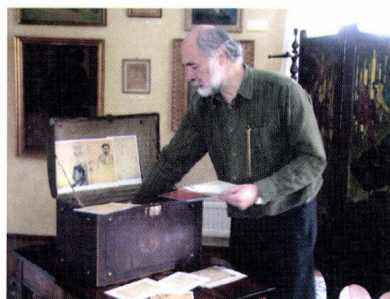
Kofferban talált rajz. Rippl-Rónai József rajza Anella bátyjáról, Laurentról, 1914

Kofferban talált rajz. Rippl-Rónai József: Lazarine, 1914

Kofferban talált rajz. Rippl-Rónai József: Ifj. Jean Baudrion és leánya, 1914

Horváth János a kofferban talált Rippl-Rónai rajzokkal

A fogadott gyermek, Páris Anella által örökölt hagyatékából hozzájutottunk kis Rippl-Rónai képekhez, az Andrassy-ebédlőhöz készült Zsolnay tányérokhoz és fontos dokumentumokhoz. Anella pécsi barátnője, Pilis Lászlóné révén a budai műterem berendezési tárgyaiból egy neogótikus tálaló szekrény egy kandalló óra és egy Zsolnay tányér került hozzánk.

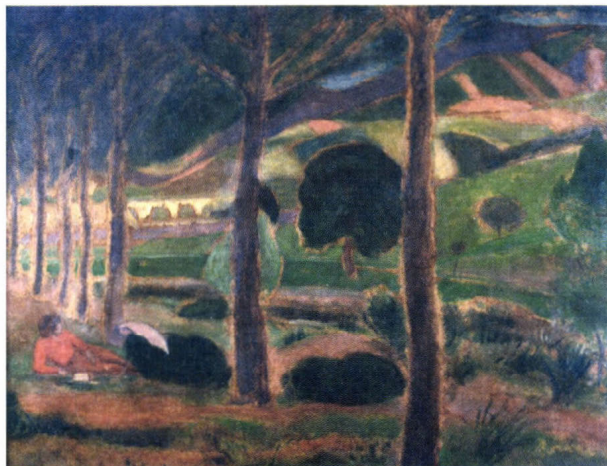
A Rippl-Rónai Ödön gyűjtemény adja meg a képkollekció sajátos karakterét. A fő vonalon a kiváltképp becses családi arcképbábrázolás témája sorakozik. A Rippl-Rónai családot ábrázoló arcképek az otthon légkörét hitelesíti még erősebben. A sort nyitó kép az *Apánk* (1900), *Lazarine a tükör előtt* (1901), *Ödön negyvenfokos lázban* (1901), *Papa, Mama, Rippl bácsi* (1903), *Ödön öcsém* (1906), *Sándor mellényben* (1897 k.) és az *Aggódó Paulina mama* (1908). Tőlük különálló reprezentatív képcsoportot alkot a *Banyuls* (1899), a Róma-villában született *Meggyfavirágzás* (1909), a *Medgyessy olvas* (1913), *Nemes Marcell* (1912), *Lechner Ödön* (1913). Az Ödön-kollekció harmadik összetevője a francia művész barátok, a Nabis csoport tagjainak kis képei Aristide Maillottól, Edouard Vuillard –tól és Paul Ransontól, továbbá a stílusukat befolyásoló japán metszetek.

A művész kuglikészlete

Rippl-Rónai József: Merengő, 1892

Rippl-Rónai József: Katalán táj, Lazarine heverészik, 1899

Rippl-Rónai József: Gróf Andrássy Tivadarné, 1896

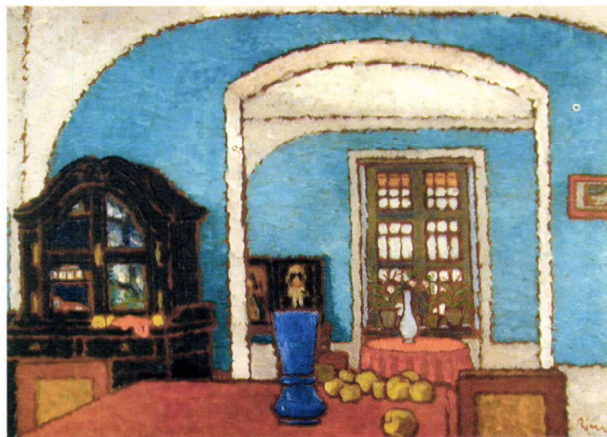
A Rippl-Rónai Ödön gyűjtemény hiányosságait felmérve, elérhető főművek és hiánypótló műtárgy együttesek felkutatása, gyűjtése, megvásárlása kezdődött. A franciaországi korszak olyanokkal gyarapodott, mint: *Mlle Dutile képmása* (1892), *Teodor Botkin képmása* (1892 k.), *Merengő* (1892 k.), *Hímző nők* (1894 k.), *Romantikus táj* (1899) és a *Katalán táj- Lazarine haverészik* (1899). Az állandó kiállítás további meghatározó csoportja, a helyszínhez szorosan tartozó képek. A „kukoricás” korszakot reprezentálják a: *Szobarészlet a Róma-villában* (1909 k.), *Kaposvári műterem* (1911), *Modelljeim kaposvári kertemben* (1912) és a *Tavaszi munkák* (1912). Fontosságuk abban áll, hogy külön stílus korszakot képezve, születésük a villához kötődik. Ott az új otthonában, az 1910-es években kísérletezte ki a művész a ma már a „fauves”, azaz magyar vadak stíluskörébe sorolt „kukoricás”, vagy mozaikos műveket.

Az 1970-es évek idején a BÁV. aukciókon még nem voltak keresettek ezek a harsány életörömet kifejező Rippl-képek. Akkor még alábecsülte őket a művészettörténetesi vélemény. A múzeumi gyűjtemény építéséhez szerencsés körülmény volt a biztos anyagi helyzet, az évi 200 ezer forint körüli összegből szinte minden a műkereskedelemben felbukkant, fontos művet megszerezhattunk. A főmű rangján áll a *Riccardo Vines Roda zongoraművész képmása* (1914) és *Makfalvay főispán arcképe* (1918). A BÁV-tól vásárolt pasztellművek sorából az *Ostendei tengerparton* (1901), a *Búcsú a kaposvári templomtéren* (1903 k.), a *Fekete kesztyűs nő – Zorka* (1920 k.) arcképe és a *Kunffyiné virágos kalapban* (1907 k.) a kiemelkedő darabok. Magángyűjteményből sikerrel vásároltunk meg, nevezetesen Dr. Rác Istvántól a *Katalán táj – Lazarine heverészik* (1899), Károlyi Mihályné, Andrássy Katinka hagyatékából *Gróf Andrássy Tivadarné arcképét* (1896) című műveket.

Hosszú lejáratú letéti kölcsönzésből 20–25 db képet tartalmaz a kiállítás, a Magyar Nemzeti Galériától, Dr. Martyn Róbert hagyatékából és egyéb magángyűjteményekből.

Rippl-Rónai József: Modelljeim kaposvári kertemben (Festő modellel), 1912

Rippl-Rónai József: Szobarészlet a Róma-villában, 1909

A Róma villa szobája, 1997

Hálószoba a Róma-villában, 2008

A Róma- Villa Rippl-Rónai alkotásainak és személyes hagyatékának állandó kiállítása 1978-ban nyílt meg a közönség számára. Folyamatosan gazdagodó, fejlődő, meg-megújuló kultuszhelyé vált. A műemlékileg kétszer is felújították. Legutóbb a fűtés korszerűsítéssel egybekötve 1997-ben. A régi épület a dús növényzetű, romantikus parkos környezet és 93 db Rippl-Rónai kép kiállítása nemzetközi rangot biztosít. A romantikus hangulatú parkban álló emeletes, hat szobás villa és az egykor vincellérház műterem – műemléki objektum. A kiállítás anyaga, a kiemelkedő művészettörténeti jelentőségű Rippl-Rónai kép gyűjtemény, nemzetközi rangot jelentő képzőművészeti közkinccs. Példás események bizonyítják, hogy ez nem pusztán szólam. 1998-ban a Magyar Nemzeti Galéria által szervezett *Rippl-Rónai József gyűjteményes kiállítása* alkalmából Budapestre utazott a Róma-villa anyaga. A nagy szakmai összefogással megvalósult kiállításban tekintélyes része volt Kaposvárnak. Az össze szervezett kiállítást 1999-ben Franciaországba, a Párizs melletti Saint-Germain – en-Laye Múzeumba, onnan tovább Brüsszelbe, végül Frankfurtba utaztatták. Nagy siker volt. Rippl-Rónai újra felfedezése történt akkor. A franciaországi Rippl-Rónai kiállítások tovább folytatódtak. 2006-ban a Párizsi Magyar Intézetben Rippl-Rónai rajzaiból, azzal egy időben Párizsban a levallois-i Városházán a festményekből rendeztünk kiállítást. 2008-ban a Magyar Nemzeti Galéria újabb nagy budapesti rendezvénye, a *Magyar vadak 1904–1914* című kiállítása volt, benne több képünk Rippl-Rónai Józseftől, Márffy Ödöntől, Czigány Dezsőtől, Kernstok Károlytól és Galimberti Sándortól. Az a kiállítás Franciaország három városában, Ceret, Le Cateau-Cambrésis és Dijon múzeumaiban került bemutatásra 2008–2009-ben.

Rippl-Rónai József: Ödön negyvenfokos lázban, 1901 körül

Rippl-Rónai József: Kaposvári műterem, 1911

Rippl-Rónai műterme, 2008

100 ÉVES A MÚZEUM

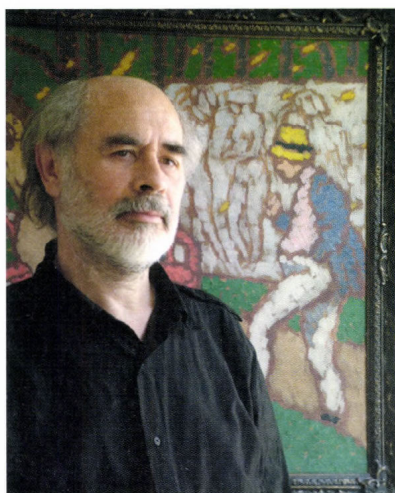

Bernáth Mária a franciaországi Rippl-Rónai kiállításon, Saint Germain, Maurice Denis Múzeum, 1999

Terveink szerint 2011-re megvalósul a Rippl-Róna Emlékmúzeum modern kor igényeihez igazodó látogathatóságának biztosítása, infrastrukturális fejlesztése. Új létesítmény, egy fogadó épület készül. A benne rendezendő kiállítással ünnepeljük Rippl-Rónai József születésének 150. évfordulóját. Rekonstruáljuk a modern magyar bútorművészet első, mintaadó darabjait. Elkészítetjük Rippl-Rónai háborúban megsemmisült Andrassy ebédlőjét.

Szoba a Róma villában, 1997

Horváth János Rippl-Rónai képpel

A Róma-villa teremőre és gondnoka, Ilonka néni és Erzsi néni

Böszörményi Istvánné és ajándéka a múzeum részére 2009-ben

A Róma-villa 1997 évi felújítása utáni megnyitója

Horváth János művészettörténész tárlatvezetést tart a villa vendégeinek

Kunffy Lajos Emlékmúzeum

„Akkarok egy Rippl-Rónai szobát biztosítani s ahhoz lehetőleg az idén összegyűjteni a reliquiákat. Akkarok továbbá egy Kunffy Lajos szobát, hol a Te felajánlott festményeidnek legalább egy része s Rád vonatkozó reliquiák lennének. Kérlek, hogy kegyeskedj számba venni már most, hogy mik legyenek azok. Minden apróbb általad használt tárgy fontos. (ecset, ceruza, paletta, stb.) Amit, egyelőre nem nélkülözhetsz, azt természetesen hagyjuk későbbre. Meg lehetne e valahogy kapni Iványi – Grünwald arcképét, kitől mi módon, lennél kegyes erre nézve engem értesíteni...” 1944. január 17. Gönczi Ferenc levele Kunffy Lajosnak. – /Leközölve Varga Éva tanulmányában: *Vérzivataros esztendők a Somogy Megyei Múzeum Egyesület válságos évtizede (1939–1949)*/. A levél akkor íródott, amikor Gönczi a zsidók vagyonának zár alá vételét intézte. A Kaposváron el nem készült Kultúrpalotához ilyen tervei voltak. A beígért ajándékozás ellenére lefoglalták Kunffy képeit, őt magát a zsidó gettóba zárták. Nagy szerencsével szabadult a tabi gettóból, s visszakapta a lezárolt vagyonát. Az új hatalom a földbirtokától fosztotta meg, de a művészre igényt tartott. Állami elismerés, megbecsülés és tisztelet övezte a 80 év feletti művészt. Somogytúri műtermét 1958-ban felavatták **Kunffy Képtárrá**. A rendező Z. Soós István volt. A tágas műterem képkiállításaként szolgált, miközben a művész továbbra is ott alkotott az 1962-ben bekövetkezett haláláig. Az életmű fő darabjaiból álló Kunffy gyűjtemény a művész nagylelkű adományozásának köszönheti teljességét. Gönczinek tett ígéretét, az egy teremre való kép ajándékozást a legértékesebb műveivel teljesítette. Az ötvenes években Kunffy a somogytúri múzeum létesítése érdekében további

Kisfaludi Strobl Zsigmond: Kunffy szobra Somogytúron

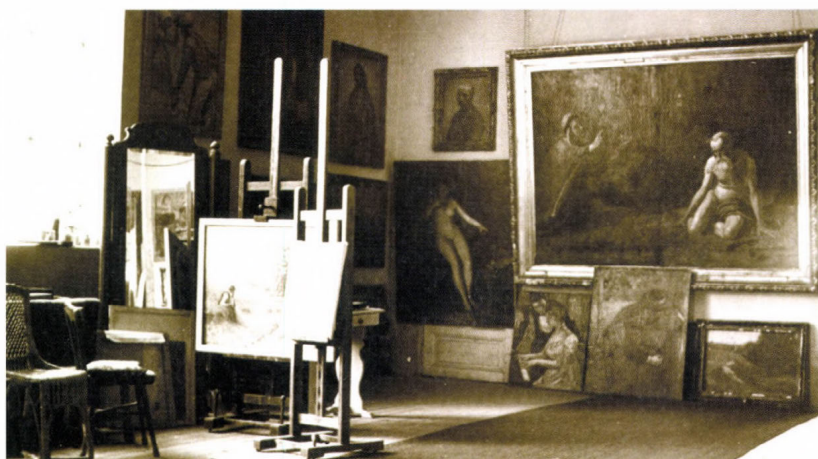

Kunffy szól az avatáson, 1958

Kunffy és felesége az avató ünnepi társasággal, 1958

A Kunffy Képtár avatása, 1958

Kunffy műterem kiállítása, 1960

ajándékozást tett. Vásárolt is tőle a múzeum. Első körben a következő reprezentatív képeit adta ajándékba. *Gyermektemetés* (1907), az *Aratóünnep* (1910), a *Somogytúri lakodalom* (1910), *Somogytúri lányok vasárnapi beszélgetésben* (1909) és a *Két cigány* (1910). Halála után a Somogy Megyei Tanács megvásárolta a Rippl-Rónai Múzeum részére az egységes egész Kunffy-hagyatékot: a parkot, a műtermet, a kúria épületet, annak bútorzatát, művészeti relikviákat és kb. 260 db festményt. A gazdag hagyaték birtokában valósulhatott meg a somogytúri ingatlan-együttes teljes hasznosítása. 1979-ben Horváth János rendezésében a lakóházból múzeum lett. A két épület lett a **Kunffy Lajos Emlékmúzeum**. A nagyhatású műterem kiállításához párosult a kúria. A XVIII. század nemesi udvarház a falu legrégebbi épülete. Még Zichy Mihály édesanyjának családja, az Eperjessyek is laktak benne. Tipikus példája a „táblabíró világ” építkezésének. A műemlék ház maga is nagy nyilvánosságra érdemes. Visszaállítottuk benne a sajátos hangulatú művész otthonot. Korhű enteriőr környezetben látogathatók a Kunffy képek. A nemesi kúria öt szobája, a földbirtokosi iroda, a művész hálószobája, Kunffyné szalonja, az ebédlő és a vendégszoba – a földbirtokos életmódba nyújtanak betekintést. Ebben a gazdag összeállításban van 120 db Kunffy Lajos festmény, a művész otthonának, műtermének eredeti tárgyai, bútorai. A múzeum 2006-ban teljes műemléki felújításra szorult. Azóta mind a külső környék, mind a belső elrendezés, a korábnál vonzóbb, gazdagabb benyomást gyakorol a látogatókra. A görög templom stílusban épült műterem nagyméretű festményein a letűnt vidéki életforma jelenik meg a nagybányai festőkkel rokon, napfényes színekben. A plein air- és impresszionista stílusú Kunffy festmények Párizsban, európai utazások során, Budapesten és Somogytúron készültek. Mindezen látványon túl gazdag tartalmú, színes reprodukciókkal és dokumentum fotókkal illusztrált művészeti kiadványok jelentek meg Kunffyról Horváth János szakírói és szerkesztői munkája nyomán.

Pártvezetők érkezése Somogytúrra, 1960 körül

Kunffy Lajos: *Somogytúri gyermektemetés*, 1907

JUBILEUMI KÖTET

Kunffy irodája, 2008

Ebédlő a Kunffy kúriában, 2008

Kunffy műterme, 2008

Kunffy hálószobája az útvázlatokkal, 2008

Kunffy Lajos: Somogytúri lakodalom, 1910

Kunffyné szobája, 2009

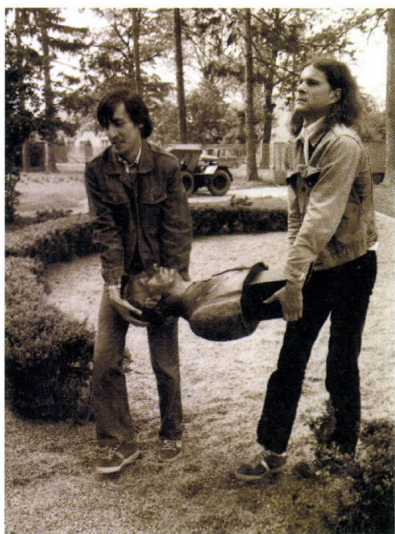
Marcali, Bernáth Emlékmúzeum avatása,
1984

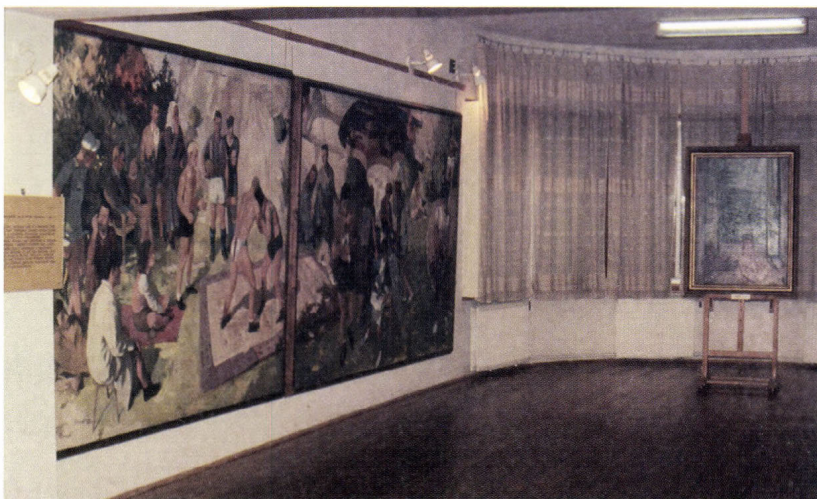
Bernáth Aurél Emlékmúzeum Marcaliban

Bernáth Aurél nyomatékos jelenlétével, felszólalásával sokat segített a Rippl-Rónai Múzeum sorsát. Bernáth művészi jelentősége és a kaposvári hagyomány tisztelete egyaránt indokolta, hogy művészetének is emléket állítsunk.

Állami- és pártvezetéstől származik az állandó Bernáth Aurél kiállítás gondolata. Előzményként érdekes lesz megemlíteni, hogy először egészen más szándék vezetett a megvalósuláshoz. A Somogy megyei pártbizottság 1980 körül felújította Kádár János gyermekkori otthonát, egy parasztházat Kapolyon. Kádár ezt megtudván, nem engedélyezte a múzeumot. Úgy rendelkezett, hogy a betervezett anyagi erőkhöz keressenek egy somogyi születésű művészt, akinek életműve múzeumot érdemel. Bernáth Aurélra esett a választás. Kaposváron a színház közelében álló sarokház egyik háromszobás lakását vették bérbe a várostól, s alakították át kiállítóhelyé. A kiállításához nem rendelkezünk elegendő képpel. A felkérésre a művész a múzeumnak adományozott 30 db képet. Ellenértékben alapítványt létesített beteg unokája gondozására. A kedvezményezett havi részletekben utalt életjáradékot kap. Ezzel a képadománnyal és a Rippl-Rónai Múzeum Bernáth képeiből 1981. szeptember 27-én megnyílt a Rákóczi téri Kaposvári Galéria, mint állandó Bernáth Aurél kiállítás. 1982-ben meghalt Bernáth Aurél. A szülőváros, Marcali tanácselnöke, az egykori Bernáth – ház helyén álló villában emlékmúzeumot készült létesíteni. Ez további

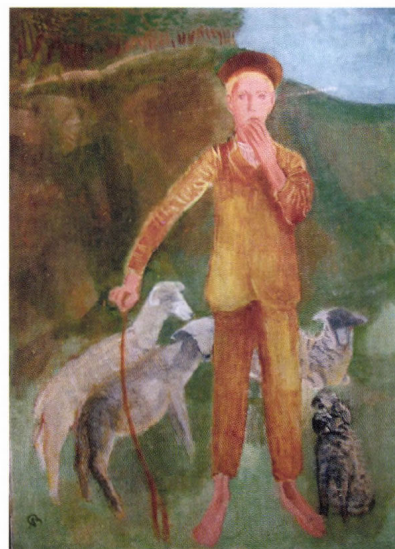
Pogány Gábor és Krasznai Zsolt
a Bernáth szoborral, 1984

A munkásság és a sport című
freskóvázlatok Marcaliban, 1985

Bernáth gyűjtemény gyarapításnak adott lendületet. Az addig elért eredmények Marcaliba irányultak. Az új tag intézet tetőteraszos villa épülete, tágas terme jó adottságokkal bírt. A hasonló nagyságú kortársai számára létesült badacsonyi Egry József- és a zebegényi Szőnyi István emlékházzal összevetve is Bernáth Aurélhoz méltó körülmények voltak. Marcaliban 35 db festményt, egy emeleti műterem szobát, archív fényképeket, dokumentumokat helyeztünk el. A budapesti Fruchter- és Szilágyi – gyűjteményből az 1930-as években készült főműveket szereztünk. A villa magas lépcső feljárójában nagy freskóvázlatokat helyeztünk el. A művész leánya, Bernáth Mária művészettörténész nekünk ajándékozta a festő műterem bútorait, festő eszközeit és kitüntetéseit. Egy vitrin a művész szépirodalmi munkásságát mutatta be. A ház előtti parkban Pátzay Pál: Bernáth mellszobrát állítottuk fel.

1984. május 18-án került felavatásra az új létesítmény, a **Bernáth Aurél Emlékmúzeum**. A múzeumot 1991-ben átvette Marcali Városi Önkormányzata. A rendszerváltás után nem vállalták a Bernáth kultusz folytatását. A város közhangulata a múzeum bezárás követelte. A kritikusok céltáblája lett Bernáth 1951-ben készült nagyméretű képsorozata. 6 db *Munkásság és a sport* című freskóvázlat, melyeknek nem kívánatos politikai hatást tulajdonítottak. A mű kétségtelenül a szocializmus korának lenyomataként hat a munkás spartakiád eseményeivel. Úgy tartjuk, hogy a nevezett képek a nagybányai művészet festészeti hagyományait példásan és mértékletességgel képviselik egy túlpolitizált érában. Sajnálattunkra megszüntették a Bernáth ház eredeti funkcióját, a képeket visszaküldték a kaposvári múzeumba. A múzeum földszinti kis tanácskozó termében alakítottuk ki tíz festményből rendezve egy Bernáth termet. A történetek óta eltelt húsz év során az idő is igazolta értékítéletünket. Ma már nem kérdőjeles az ő művészete. Bernáth Aurél oly sokat tett Kaposvár kultúrájáért, hogy nem hagyhattuk a feledésbe sodródni a tíz évvel későbbi, új állandó kiállítási tervünk során. A Rippl-Rónai Ödön gyűjteményt bemutató teremsor folytatásaként, 2007-ben rendeztük be a végleges **Bernáth Aurél emlékszobát**. A műtermi bútorokkal együtt kiállított 18 db Bernáth képből kiemelkedő az *Őnarckép ablak előtt* (1929), a *Pásztorfű* (1932), a *Koncert* (1930), a *Svájci tó* (1930) és a *Halász* (1931) című képek.

Bernáth Aurél: Pásztorfű, 1932

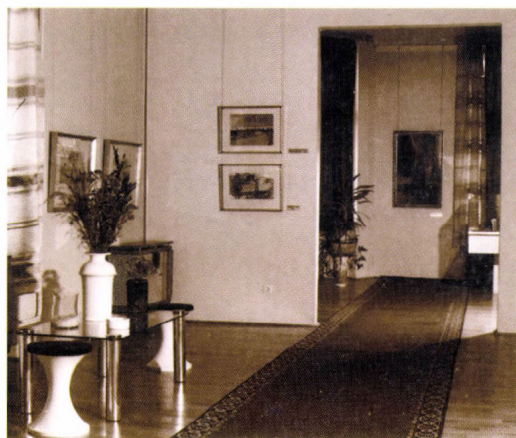

Bernáth Aurél kiállításmegnyitóján a Kaposvári Galériában a művész leányával és unokáival, 1981

Bernáth Aurél: Koncert, 1930

1983-ban megnyílt a **Tabi Galéria**, benne **Nagy Ferenc fafaragó állandó kiállításával**. Nagy Ferenc munkásságának egyéni sajátossága, hogy a fafaragó népművész a pásztor díszterményes hagyományt folytató úton eljutott a szobrászat műfajához. A kollektív szellemű népművészből egyéni látású szobrászá vált. 1993-ban a múzeumi egység átkerült a Tabi Önkormányzathoz, és a kiállítás kibővült az épület földszintjének berendezésével.

Belső részlet a Kaposvári Galériában rendezett állandó Bernáth Aurél kiállításról, 1982

100 ÉVES A MÚZEUM

Somogyi József szobrászművész megnyitja Nagy Ferenc kiállítását. A kép jobb oldalán Nagy Ferenc fafaragó népi iparművész. Tab, 1983

Nagy Ferenc kiállítás megnyitója. Tab, 1983

A **Kaposvári Galéria** eredeti rendeltetése Bernáth Aurél állandó kiállítása volt. A Marcali emlékmúzeum elkészülése után, a három egymásba nyíló terem kamara kiállításként szolgált. 1984 és 1990 között nagy közönség sikernek örvendő időszakos kiállításokat rendezett ott a múzeum kortárs képző- és iparművészeknek. 1990-től két évig működött bérbbe adott kiállító helyként, azután bezárt.

A Somogyi Képtár 1990-ben egy sajnálatos megye – város ellentét miatt megszűnt. A várostól bérelt épület felújítási költségeinek múzeumra eső hányadát nem vállalta a Somogy Megyei Önkormányzat. Ennek folytán a múzeum elvesztette a bérlet jogát. Így vesztett el a nagyszabású országos kiállítások, mint a Dunántúli Tárlat rendezésének lehetősége. A megye – város politikai nézetkülönbségen alapuló vitája a Városi Önkormányzat által alapított Vaszary Képtárral lezárult. Az új intézmény sok fontos elemet átvett a Somogyi Képtár által begyakorolt programokból. Ezután már a múzeum kiemelkedő rendezvényei, mint a Rippl-Rónai József (1995), Székely Bertalan (2000), Szász Endre (2004), Galimberti Sándor (2003), Változó Világ Képek (2004), Munkácsy Mihály (2006) kiállítások, a főépületi Nagyteremben nyíltak meg.

Pogány Gábor és Völgyi Dezső festőművész a Kaposvári Galériában, 1985

Költő László és Pogány Gábor az „Embernyomatok” című kiállításon

Bartos Judit és Martyn Gizella a múzeum adattársai

A somogyi képzőművészek kiállításának megnyitója. Beszédet mond Garai László, mellette Mészáros Balázs múzeumigazgató, 1984

Csoportkép a Kaposvári Galériában. Felül a kiállító művészek, alul Cs. Hegedűs Erika osztályvezető, Mészáros Balázs igazgató, Pogány Gábor igazgatóhelyettes és Krasznai Zsolt

Rippl-Rónai Ödön Gyűjtemény

Rippl-Rónai Ödön múzeumalapító törzsgyűjteményének állandó szerepeltetése a belvárosi múzeum központ kialakítása nyomán fokozatokban vált lehetővé. 1985-ben ideiglenes rendezésben a második emeleti művészettörténeti osztály kanyargós folyosóján volt egy zsúfolt, tanulmány-raktár jellegű nyilvános kiállítás. 1990-ben történt az anyag korszakos felosztású kiállításba rendezése. A rendező, akkor mint megbízott igazgató, az első emeleten négy irodát alakított át erre a célra. A néhány évvel későbbi átszervezés után elkerültek onnan a festmények. A gyűjtemény számára az épület 1997–99-i műemléki felújítása után adódott végleges hely. A nyugati szárny korszerű felújítása nyomán az osztályok átrendeződtek. A restaurátor műhelyek átkerültek a felújított szárnyba. Régi helyük, a második emelet utcára néző, természetes világítású termek szabaddá váltak az állandó képtár számára. A gyűjtemény legszebb, legértékesebb részéből válogatott anyag kiállítása 2000-ben nyílt meg. Mintegy 200 db festmény korok és témakörök szerint hét egymásból nyíló szobában lettek elhelyezve. Az első teremben Nagybányai Iskola és stílus kapcsolódásai – Vaszary János és Kunffy Lajos századfordulós képeivel; a másodikban Rippl-Rónai és köre, belőle kiemelve Galimberty Sándort és Martyn Ferencet. Gulácsy Lajos külön falat kapott. A harmadikban a Nyolcak festőinek igen erős anyaga – Czigány Dezső, Márffy Ödön, Kernstok Károly ismert képeivel; a negyedikben az 1910 utáni neós nagybányaiak; az ötödikben a Munkácsy – hagyomány XX. századi folytatói Rudnayval az élen; a hatodikban Gresham – kör és a Szentendrei Művésztelep kiemelkedő művészei. A hetedik teremben Rippl-Rónai Ödön pártfogoltja, Bernáth Aurél művei láthatók.

Az állandó kiállításról 2002-ben jelent meg a Horváth János írásában és szerkesztésében készült gyűjtemény történeti album.

1984. szeptember 29-én Kaposváron a Somogy Megyei Múzeum első emeletén **Martyn Ferenc állandó kiállítás** nyílt a művész ajándékozása nyomán. A 30 db festményből álló kollekción öt évig volt látható. A kisméretű Martyn kompozíciók a művész 1960-as és 1970-es korszakát képviselik. A pécsi Martyn Múzeum bezárása után Kaposváron, a művész szülővárosában adósságunknak tartjuk a Martyn emlékszobát. Az előmozdítására jelentkezett a Rippl-Rónai Múzeumban a művész özvegye. Martynné dr. Földes Margit 2007-ben személyi hagyatékot és dokumentációkat helyeztetet letébe. A Rippl-Rónai Ödön – féle kollekciónban 5 db fiatalkori-, amelyek még Rippl stílusában készültek, és 8 db érett korszakos, absztrakt mű szerepel.

1990-től két évig tartó **Vaszary János állandó kiállításunk** volt a múzeum központi épületében. Az utóbbi évtizedek saját gyűjtéséből megerősödött a Vaszary kollekción. Összesen 34 db festményből, benne a Magyar Nemzeti Galéria kölcsönképeivel, állt össze az életmű keresztmetszetét bemutató anyag. A XIX. vége, XX. század első évtizedének műveiből rendelkezünk fontos festményekkel. Vaszary lezármazottaktól vásároltuk *A művész testvérhúga* (1898) című képet, amely azóta sok nagy kiállításon szerepelt külföldön és országszerte. BAV aukciós vásárlásaink a *Női akt* (1901), *Álló akt* (1900), *Emlékezés* (1906), *Kézimunkázó nő* (1907), *Nő tükör előtt* (1904), *Tengerpart* (1905), *Párizs itélete* (1911), *Kertben* (1920) című alkotások. Szerencsés vétel volt a *Juhászbojtár* (1899) című gobelin. A megszünt kiállítás az 1982-ben még magántulajdonban álló Vaszary szülői házban kapott volna helyet a Zárda utcában. Az ingatlant évekig béreltük, de megvásárlása nem sikerült. A Vaszary-házban a Kaposvár Város Önkormányzata rendezte be az állandó kiállítást, melyben a múzeum képeiből is néhány darab szerepel. A mi Vaszary képeink bemutatása a Rippl-Rónai Ödön gyűjtemény keretén belül történt meg.

Bárdudvarnokon a Goszthony-kúriában 1991-ben H. Bognár Zsuzsa rendezte be a **Goszthony Mária emlékszobát**. Goszthony Mária (1893–1989) festő és keramikumművész festői munkásságának java, 122 db olaj, pasztell, akvarell és grafikai képe a Rippl-Rónai Múzeumba került. A Goszthony kerámiáink száma 215 db. A gazdag hagyatékából 2008-ban Kaposváron „Goszthony Mária és köre” címmel emlékkiállítást rendezett Géger Melinda.

Horváth János

Rippl-Rónai József: Ödön a múzeumalapító

A GYŰJTEMÉNY JELENLEGI SZÁMA:

KÉPZŐMŰVÉSZETI GYŰJTEMÉNY: 3213 db

IPARMŰVÉSZETI GYŰJTEMÉNY: 1028 db

KORTÁRS ÜVEG GYŰJTEMÉNY BÁRDUDVARNOKON: 342 db

RIPPL-RÓNAI ÖDÖN ALAPÍTVÁNY: 15 db kortárs mű

A XIX. század végétől 1920-ig: kb. 500 db

Zichy Mihály: 12 db

Rippl-Rónai József: 160 db

Vaszary János: 27 db

Kunffy Lajos: 303 db

Bernáth Aurél: 65 db

Martyn Ferenc: 106 db

Galimberty Sándor: 11 db

Szász Endre: 104 db

Goszthony Mária: 337 db

Szeccszói iparművészeti tárgyak: 68 db

100 ÉVES A MÚZEUM

Bernáth Aurél 1976-ban a Marcali képtárban rendezett kiállításán, mellette Rész Zoltán tanácselnök

Csizsár Elek kiállítása a Barcsi Múzeumban. A művész mellett Orsi Zoltán és Pogány Gábor, 1985

Goszthony Mária és H. Bognár Zsuzsa, 1983 körül

Voinea Delast Elena festőművész kiállítása Balatonlelén a Tóparti Galériában, 1986

Bárdudvarnokon Horváth Balázs üvegtárgyat önt, 2004

Goszthony Mária emlékkiállítás részlete Bárdudvarnokon, 2004